

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА
ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ
КАФЕДРА ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ
КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА
на тему
«МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ
ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ В УКРАЇНІ»

*До захисту
Козаченко Тетяна
04.05.2024.*

Студент 2 курсу магістратури очної форми
навчання спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
освітньо-наукової програми «Державна служба»
Слькін Юрій Леонідович

Науковий керівник:

К.держ.упр., доцент кафедри публічної політики,
Козаченко Тетяна Петрівна

Засвідчую, що в цій кваліфікаційній роботі
немає запозичень із праць інших авторів без
відповідних посилань

Студент

Робота допущена до захисту в екзаменаційній комісії рішенням кафедри
публічної політики від «30» квітня 2024 р., протокол № 16.

Завідувач кафедри публічної політики, доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України
Корчак Наталія Миколаївна

Київ – 2024

АНОТАЦІЯ

Слькін Ю. Л. Механізми державного регулювання ринку телекомунікацій в Україні.

Кваліфікаційна магістерська робота на здобуття ступеня вищої освіти другого (магістерського) рівня галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування», спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування», освітньо-наукової програми «Державна служба». – Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Київ, 2024.

Кваліфікаційна магістерська робота присвячена розгляду механізмів державного регулювання ринку телекомунікацій в Україні. Досліджується сучасний стан телекомунікаційного ринку, аналізуються основні проблеми та визначаються шляхи їх вирішення. Робота спрямована на вивчення інструментів та політичних заходів, що використовуються державою для регулювання цього сектору економіки. Детально розглядаються передові зарубіжні практики у сфері телекомунікаційного регулювання та їх можливе застосування в Україні. Робота має на меті виявлення оптимальних рішень та розробку рекомендацій для поліпшення ефективності державного втручання на телекомунікаційному ринку.

Ключові слова: державне регулювання, механізми державного регулювання, телекомунікаційний ринок, передові практики.

ANNOTATION

Yelkin Y.L. Mechanisms of state regulation of the telecommunications market in Ukraine.

Qualifying master's work for the degree of higher education of the second (master's) level in the field of knowledge 28 «Public administration and management», specialty 281 «Public administration and management», educational and scientific program «Civil service». – Educational and research Institute of public administration and civil service of Taras Shevchenko national university of Kyiv, Kyiv, 2024.

The qualifying master's thesis is devoted to the mechanisms of state regulation of the telecommunications market in Ukraine. The current state of the telecommunications market is studied, the main problems are analyzed and ways to solve them are identified. The work is aimed at studying the instruments and policy measures used by the state to regulate this sector of the economy. The best foreign practices in the field of telecommunications regulation and their possible application in Ukraine are considered in detail. The paper aims to identify optimal solutions and develop recommendations to improve the effectiveness of government intervention in the telecommunications market.

Keywords: state regulation, mechanisms of state regulation, telecommunications market, best practices.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ
КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

1. Єлькін Ю.Л. Україна на шляху до ринку електронних комунікацій ЄС. Публічне управління в Україні: історичний досвід та перспективи розвитку: матеріали Всеукр.наук.-практ. конф (Київ, 20 лют. 2024р.)/ за заг. ред. Л.Г.Комахи, Н.М.Корчак, Л.В. Гонюкової. Київ: Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2024. 294 с., С. 93-95.

2. Єлькін Ю.Л. Відкриті інновації на ринку електронних комунікацій в Україні: Проблеми та перспективи. Шевченківська весна-2024: публічне управління та державна служба: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених (Київ, 20 березня 2024р.)/ за заг. ред. Л.Г. Комахи. Київ: Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2024, С. 223-225.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1 ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	10
1.1 Концептуальні засади та механізми державного регулювання ринку телекомунікацій.....	10
1.2 Пріоритети та напрями розвитку ринку телекомунікацій в Україні	19
Висновки до розділу 1.....	26
РОЗДІЛ 2 СТАН ПРОБЛЕМ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ В УКРАЇНІ	28
2.1 Рівень результативності механізмів державного регулювання ринку телекомунікацій в Україні.....	28
2.2 Опір впровадженню змін у сфері державного регулювання ринку телекомунікацій.....	39
Висновки до розділу 2.....	47
РОЗДІЛ 3 ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ В УКРАЇНІ	49
3.1 Передові зарубіжні практики державного регулювання ринку телекомунікацій: досвід для України.....	49
3.2 Шляхи вдосконалення механізмів державного регулювання ринку телекомунікацій в Україні на засадах передових зарубіжних практик.....	60
Висновки до розділу 3.....	75
ВИСНОВКИ.....	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	82
ДОДАТКИ.....	87

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасна епоха світового соціально-економічного розвитку характеризується формуванням нового типу суспільства – інформаційного, де інтелектуальний капітал у вигляді знань та інформації відіграє провідну, визначальну роль як основний фактор виробництва, а обмін останніми здійснюється за допомогою телекомунікацій. Телекомунікаційна індустрія є одним з відносно нових секторів економіки, що базується на технологічних досягненнях у сфері зв'язку та обчислювальної техніки. Це авторизація кредитних карток, передача телеметричних даних, охоронна сигналізація, організація платежів населення, забезпечення міжстанційного зв'язку між базовими станціями систем персонального виклику, електронна і голосова пошта, телевідеоконференції, доступ до Інтернету, тощо. Індустрія телекомунікацій стає все більш значущою для України і є однією з провідних галузей для інформаційного, культурного та економічного розвитку країни.

Телекомунікаційна індустрія є основою сучасного інформаційного суспільства, де обмін даними та комунікація відіграють стратегічну роль. Ця галузь забезпечує не лише зв'язок між людьми, а й ефективне функціонування бізнесу та держави. Швидкий розвиток технологій телекомунікацій сприяє появі нових можливостей у всіх сферах життя: від освіти до медицини, від електронної комерції до державного управління. Україна не може залишатися осторонь цього процесу, належне державне регулювання для телекомунікаційної галузі є важливим кроком для модернізації економіки та забезпечення конкурентоспроможності на міжнародному ринку. Такий підхід не лише сприятиме зростанню ефективності виробництва та соціальному розвитку, але й зробить Україну ключовим гравцем у глобальному інформаційному просторі.

Метою кваліфікаційної роботи є науково-теоретичне обґрунтування практичних рекомендації та визначення необхідності активного пошуку шляхів

удосконалення механізмів державного регулювання ринку телекомунікацій в Україні на основі його комплексного огляду, характеристики та застосування передових зарубіжних практик.

Відповідно до поставленої мети, у цій роботі визначено такі *завдання*:

- дослідити концептуальні засади та уточнити сутність базових понять дослідження «державне регулювання», «механізми», «механізми державного регулювання», «механізми державного регулювання ринку телекомунікацій»;
- окреслити пріоритети та напрями розвитку ринку телекомунікацій в Україні;
- визначити методiku та провести аналіз результативності механізмів державного регулювання ринку телекомунікацій в Україні;
- дослідити процеси опору впровадженню змін у сфері державного регулювання ринку телекомунікацій;
- проаналізувати зарубіжний досвід державного регулювання ринку телекомунікацій та виявити можливість його імплементації в Україні;
- розробити практичні рекомендації щодо удосконалення механізмів державного регулювання ринку телекомунікацій в Україні на засадах передових зарубіжних практик.

Об'єктом дослідження є державне регулювання ринку телекомунікацій.

Предметом дослідження є механізми державного регулювання ринку телекомунікацій в Україні.

Методи дослідження. У процесі виконання кваліфікаційної роботи застосовувалися такі методи, як: синтез, порівняльний аналіз та зіставлення, моделювання і прогнозування.

Інформаційна база дослідження. Опорною базою цього дослідження є ключові положення стосовно принципів державного регулювання ринку телекомунікацій в Україні. Ці принципи орієнтовані на забезпечення прозорості та конкуренції на ринку, ефективне регулювання з урахуванням інтересів усіх учасників, а також на захист прав споживачів телекомунікаційних послуг. Всі

публікації складаються з наукових праць вітчизняних та зарубіжних дослідників у галузі телекомунікацій, публікацій у періодичних виданнях, інформації статистичного характеру, а також мережевих інформаційних даних. Відповідно до предметного підходу, наявні матеріали слід класифікувати за категоріями:

- дослідження, що стосуються теоретичних засад телекомунікацій;
- аналіз методик та стратегій конфіденційності на підприємствах;
- вивчення впливу законодавства та регулювання на телекомунікації.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у подальшому розвитку та новітніх формах сучасних механізмів державного контролю за дотриманням принципів конкуренції та захисту прав споживачів у сфері телекомунікаційних послуг. Результати дослідження спрямовані на підвищення ефективності та прозорості механізмів державного регулювання, що сприятиме стабільному функціонуванню ринку телекомунікацій в Україні та підвищить його конкурентоспроможність у міжнародному контексті.

Практичне значення одержаних результатів. Результати дослідження можуть слугувати основою для розробки нових положень законодавства, стратегій та політик у сфері телекомунікаційного регулювання. При цьому їх впровадження сприятиме підвищенню ефективності контролю за діяльністю телекомунікаційних операторів, забезпеченню прозорості та конкуренції на ринку, а також захисту прав споживачів телекомунікаційних послуг. Отримані результати також можуть бути корисними для урядових органів, громадських організацій, академічних установ та інших зацікавлених сторін при формулюванні політики в галузі телекомунікацій та прийнятті стратегічних рішень щодо розвитку цього сектора.

Особистий внесок магістра. Кваліфікаційна робота є самостійним завершеним дослідженням автора.

Апробація результатів дослідження. Основні положення магістерського дослідження були презентовані та обговорені в межах всеукраїнської науково-практичної конференції «Публічне управління в Україні: історичний досвід та

перспективи розвитку» (Київ, 20 лютого 2024 р.) та всеукраїнської науково-практичної конференції «Шевченківська весна-2024: публічне управління та державна служба» (Київ, 20 березня 2024р.)

Структура та обсяг кваліфікаційної магістерської роботи. Робота складається з основної частини (вступу, 3-х розділів, які містять 6 підрозділів та висновки до них), списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 93 сторінки у тому числі основного тексту 74 сторінки. Список використаних джерел складає 52 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ ЯК ОБ'ЄКТ
НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

1.1 Концептуальні засади та механізми державного регулювання ринку телекомунікацій

Згідно з Н. Саніахметовою, державне регулювання полягає у діяльності влади, спрямованій на захист загальних інтересів шляхом впливу на підприємницькі відносини та поведінку суб'єктів підприємництва [4].

За визначенням О. Оболенського, державне регулювання – це сукупність організаційно-економічних дій у царині суспільних відносин, націлених на поліпшення правил поведінки суб'єктів господарювання та запобігання негативним явищам у країні [4]. Через те, що «механізм» визначається як сукупність станів і процесів, то варто звернутися до визначення механізму держави, яке пропонують правознавці О. Зайчук та Н. Оніщенко. Це динамічна категорія, яка об'єднує елементи держави в єдину систему, що складається з нормативно визначених органів та організацій, призначених для виконання завдань та функцій держави [13].

В. Бакуменко та В. Князєв підкреслюють, механізм державного регулювання – це прикладні заходи та інструменти, які застосовуються органами державної влади для проведення впливу на суспільство, провадження та соціальні системи з метою досягнення поставлених цілей [2]. Держава приводить у життя свої рішення, використовуючи мотиваційні чинники, які стимулюють членів суспільства діяти у відповідності з державними пріоритетами.

С. Ківалов стверджує, що регулювання орієнтоване на навколишнє середовище, тоді як державне регулювання створює загальні умови для діяльності суб'єктів у конкретній сфері, спрямовані на найбільш привабливий для ефективного розвитку напрямок [15]. Науковець вбачає, що нечіткість термінів «регулювання» і «управління», а також їх взаємозв'язок, часто

призводить до сприйняття регулювання як однієї з функцій управління. Потрібно підкреслити, що А. Джур справедливо вказав на те, що внаслідок державного регулювання виникають умови для діяльності як суб'єктів, так і об'єктів управління. Водночас не слід визначати функціонування регулювання лише як одну з функцій управління [11].

Державне регулювання ринку телекомунікацій стає важливим елементом економічної та соціальної політики багатьох країн у зв'язку з швидким розвитком інформаційних технологій. Глобалізація економіки та зростаюча важливість технологічних інновацій зробили інформацію одним з ключових чинників конкурентоспроможності в сучасному світі. Телекомунікації стали необхідною складовою бізнесу та забезпечують передачу інформації на внутрішніх та міжнародних рівнях, сприяючи процесам прийняття стратегічних рішень. Обсяг переданої інформації за допомогою телекомунікацій зростає з кожним роком, що підкреслює значення цього сектора для економіки як на рівні окремих компаній, так і загалом у світовій економіці, сприяючи процесам глобалізації.

Розвиток нових технологій вніс значні зміни в хід розвитку суспільства. Лідерство країни на міжнародній арені тепер визначається не лише наявністю природних ресурсів, а й рівнем розвитку інформаційних потоків, сконцентрованих в її економіці. Інформаційні ресурси стають стратегічно важливими, не меншими за сировину чи енергію. У сучасному суспільстві інформація є ключовим фактором економічного зростання. Тому сучасний етап розвитку економіки неможливо уявити без телекомунікаційного сектора, який стає основним інструментом управління інформаційними потоками та основою сучасної економіки. Галузь телекомунікацій розглядається через сукупність елементів взаємодії підсистем організацій, до яких відносимо:

- керівні органи – загальнодержавні автономні контролюючі установи та міністерства;

- керівні регулюючі структури – загальнодержавні органи влади, що виконують функцію управління щодо впровадження антимонопольної та фіскальної політики;
- провайдери засобів і послуг – користувачі, постачальники, виконавці, що втілюють цілі щодо забезпечення діяльності галузі телекомунікацій як одного з інфраструктурних елементів у інформаційному суспільстві;
- розробники технічних рішень – виробники обладнання і технологій, науково-дослідні організації, системні інтегратори, розробники програмного забезпечення, розробники технологій для створення і надання засобів і послуг;
- споживачі послуг – учасники інформаційного суспільства [18].

Таким чином, телекомунікаційний сектор розглядається як складна система-організація, що включає підсистеми-організації та перебуває в постійній динамічній зміні під значним впливом зовнішнього середовища. Його розвиток вимагає відповідного технологічного, економічного, організаційного, виробничого та структурного розвитку, а також глобальної інформаційної інфраструктури. Основною перевагою мереж наступного покоління (NGN) є їх здатність забезпечувати високу якість зв'язку та надійність послуг. Вони також відкривають нові можливості для розвитку інноваційних послуг, таких як інтерактивне відео, віртуальні конференції та хмарні сервіси.

По-перше, технологічний прогрес у сфері телекомунікацій визначає нові стандарти якості та зручності для користувачів. Розвиток мереж наступного покоління (NGN) відкриває широкі можливості для покращення зв'язку, що стає ключовим фактором у сприянні розвитку сучасного суспільства. Висока якість зв'язку та надійність послуг забезпечують ефективну комунікацію як у бізнесі, так і в особистому житті. По-друге, розвиток інноваційних послуг, таких як інтерактивне відео, віртуальні конференції та хмарні сервіси, стимулює економічний зріст та сприяє створенню нових ринків і можливостей для бізнесу. Інновації у сфері телекомунікацій можуть перетворити традиційні галузі, відкриваючи двері до нових способів спілкування та співпраці.

У цьому контексті розвиток NGN є ключовим елементом для зміцнення телекомунікаційної галузі та підвищення її конкурентоспроможності на світовому ринку. Основною технологією для останнього є мережі наступного покоління (NGN), які якісно змінили бізнес-модель традиційного телекомунікаційного сектору, перетворивши його на сукупність регульованих ринків телекомунікаційних послуг (рис 1.1).

Рис. 1.1 Модель сфери телекомунікацій в умовах NGN

Джерело: авторська розробка

Здійснений аналіз світового та європейського досвіду дозволив встановити взаємозв'язок між технологічними, організаційними та нормативно-правовими аспектами державного регулювання у секторі телекомунікацій. До цих аспектів належать процеси визначення структури управління регуляторного органу, його функцій та повноважень, а також взаємодії з операторами та іншими учасниками ринку телекомунікацій (рис. 1.2).

Розроблена модель телекомунікаційного сектору в контексті мереж наступного покоління (NGN) відображає комплексний підхід до регулювання галузі, який враховує технологічні, організаційні та регуляторні аспекти. Зокрема, ця модель описує взаємозв'язок між структурою управління

регуляторного органу, його функціями та повноваженнями, а також способом його взаємодії з операторами та іншими учасниками телекомунікаційного ринку. Одним з ключових елементів цієї моделі є визначення структури та складу регуляторного органу. Деякі країни обирають централізовану модель, коли один регулятор відповідає за всі аспекти регулювання телекомунікацій. Інші можуть делегувати ці функції різним органам або комітетам, які спеціалізуються на окремих напрямках регулювання [30].

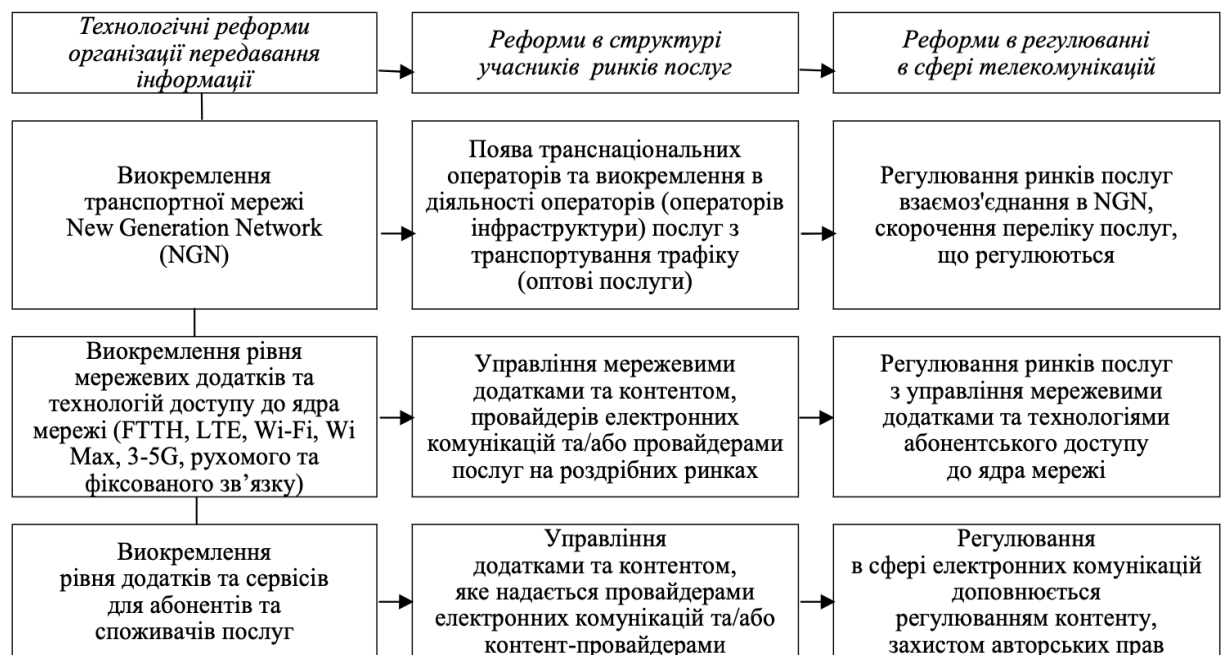

Рис. 1.2 Взаємозв'язок технічних, організаційних та регуляторних змін

Джерело: авторська розробка

Важливо також чітко визначити функції та повноваження регулятора, які включають видання ліцензій операторам, контроль якості послуг, регулювання тарифів та підтримку конкурентної боротьби на ринку. Регулятор має також забезпечити доступність телекомунікаційних послуг для всіх верств населення та усіх регіонів країни. Механізми взаємодії з операторами та іншими учасниками ринку також формуються у рамках цієї моделі. Сюди входять консультації, робота з регуляторними комітетами або радами, а також механізми апеляції та регулярний обмін інформацією між регулятором та операторами.

У світовому та європейському контексті, створення таких моделей стає досить актуальним, оскільки дозволяє країнам ефективно реагувати на зміни у галузі телекомунікацій та забезпечувати стійкий розвиток цього важливого сектора економіки.

Основними сегментами ринку телекомунікацій є мобільний, телефонний фіксований та комп'ютерний зв'язок, які становлять 93% загального доходу. Інші послуги включають проводове мовлення, передачу даних, телеграфний зв'язок, передачу телевізійних і радіопрограм, передачу радіозв'язку та IP-телефонію. Проте послуги фіксованого телефонного зв'язку поступово заміщуються іншими телекомунікаційними послугами, такими як мобільний зв'язок та Інтернет. Суттєво зростає попит на широкосмуговий доступ в Інтернет, проте одночасно спостерігається відставання в якості та завищені ціни на Інтернет-послуги. Також спостерігається процес змішування секторів телекомунікацій та диверсифікація їхньої діяльності [6].

Гальмування розвитку телекомунікаційної галузі зумовлене різними факторами, зокрема недостатньою державною підтримкою у цій сфері, обмеженими інвестиціями в сучасне комунікаційне обладнання та інфраструктуру, а також високою вартістю прокладання телекомунікаційних ліній та встановлення нового обладнання. Серед інших важливих чинників неоднорідність попиту, що призводить до нерівномірного навантаження на телекомунікаційні компанії в різні періоди часу, а також зниження платоспроможності споживачів телекомунікаційних послуг та відсутності необхідного рівня обслуговування [32].

На макрорівні спостерігається висока монополізація ринку телекомунікаційних послуг та державне регулювання цього ринку, що вимагає створення умов для конкурентних відносин та контролю за процесами злиття та поглинання компаній цієї галузі. У зв'язку з розвитком сучасних економічних систем в умовах глобалізації зростає значення телекомунікаційного сектору, який стає основою нової економіки та одним з найперспективніших сегментів вітчизняної економіки. Враховуючи важливість інформації для визначення

перспектив розвитку країни, ефективне регулювання інформаційно-телекомунікаційного сектору необхідне для його подальшого зростання та розвитку, особливо в умовах глобалізації.

До цього часу соціально-економічні аспекти надання та регулювання телекомунікаційних послуг залишалися малодослідженими вітчизняними науковцями. Окремі аспекти їх державного та правового контролю вивчалися в працях О. П. Франчук, В.А. Ромащенко, М. Пенков та інших. Вчені Л. Галан, О. Седікова, Ю. Лях, М. Кічурчак, Т. Капелюшина та інші внесли значний внесок у дослідження проблем телекомунікаційної сфери. У їхніх роботах обґрунтовується необхідність державного втручання на ринок телекомунікаційних послуг у випадках ринкових провалів або невдач.

Загалом, регулювання виступає як правовий механізм для здійснення політики державного втручання в економіку чи її галузі. Головною метою його залишається захист громадських інтересів та суспільного добробуту, особливо у тих державах, де інституціональне середовище не є достатньо розвиненим, а ринкові провали є невід'ємною частиною. Таким чином, регулювання є одним із численних інструментів політики, спрямованих на вирішення зазначених проблем для досягнення соціальних цілей. Згідно з теорією громадських інтересів, розробленою Артуром Пігу, регулювання базується на вимогах громадськості стосовно, по-перше, зменшення ринкових провалів, переважно через монополістичні проблеми, та, по-друге, на можливості держави коригувати ці ринкові дисбаланси за допомогою нормативно-правового регулювання [5]. Однак низька якість нормативно-правового середовища значно знижує рівень конкурентоспроможності національної економіки через недовіру громадськості та бізнесу до державних інститутів та сприяє корупції в державних установах і громадських процесах.

Багато дослідників вивчають питання державного управління у сфері телекомунікацій, як безпосередньо, так і в контексті інших проблем у даній сфері. Наприклад, О. Франчук описує особливості інформаційної сфери та її компонентів, досліджує особливості створення інституційної структури

системи державного управління інформаційної сфери, включаючи сферу телекомунікацій. Вчений також розглядає принципи регулювання діяльності суб'єктів у галузі телекомунікацій та процедуру ліцензування їх діяльності. Дослідженням становлення нових стратегій державної політики у сфері телекомунікацій, які дозволяють здійснювати державне управління у цій сфері, займається І. Седікова [32]. Вона вказує на наявність відповідної нормативно-правової бази у сфері телекомунікацій, яка дає можливість проводити державну політику та здійснювати державне управління в цій галузі. Проте в наукових роботах мало уваги приділено дефініції терміну «Державне управління у сфері телекомунікацій».

Переваги регулювання через несповнену розвиненість нормативно-правового середовища та обмежені можливості інституцій значно підривають ефективність підприємництва та інновацій, призводячи до погіршення якості продуктів і послуг і, відповідно, до зниження добробуту споживачів. Навіть при наявності незалежного національного регулятора в будь-якому секторі економіки та його зусиллях сприяти соціальному добробуту, недостатня якість нормативно-правового середовища та неефективність інститутів можуть спричинити подальше монопольне ціноутворення окремими учасниками ринку. Покращення внутрішнього нормативно-правового регулювання може призвести до більш якісного здійснення контролю з боку держави, а також зменшення витрат на виконання нормативних вимог та, в кінцевому результаті, до усунення адміністративних перешкод, що дозволить знизити витрати на підтримання бізнесу та підвищити ефективність прийняття рішень. Державна система регулювання включає наступні компоненти:

- регуляторні інструменти;
- процеси регулювання;
- інституції;
- політику регулювання [24].

Регуляторні інструменти можуть включати широкий спектр інструментів. Від законів та підзаконних актів, виданих урядом або незалежним регулятором,

до дозволів та ліцензій, що надаються місцевими органами влади. Крім того, регуляторні процеси охоплюють прийняття державних рішень у сфері регулювання економічних відносин з оцінкою відповідного регуляторного впливу, включаючи підготовку та прийняття рішення і порівняння альтернатив, які можуть бути реалізовані.

Інституції утворюються задля використання регуляторних повноважень держави та досягаються через інституційне забезпечення державної регуляторної політики. Завданням регулювання державою телекомунікаційного середовища повинно забезпечувати максимізацію споживчих потреб споживачів на телекомунікаційні послуги, створення сприятливих організаційно-економічних умов для залучення інвестицій, збільшення обсягів надання послуг та підвищення їх якості, розвиток і модернізація телекомунікаційних мереж з урахуванням інтересів національної безпеки.

Ґрунтуючись на поточному трактуванні державного регулювання економіки, вбачається доречним конкретизувати означене поняття в аспекті телекомунікаційного сектору таким чином: державний механізм правового регулювання ринку телекомунікаційних послуг – це набір методів та інструментів державного регулювання, сукупність методів та способів цілеспрямованого регулювання ринку телекомунікаційних послуг (у тому числі національного регулятора та інших органів влади), які спрямовані на розвиток цього ринку. Державне регулювання ринку телекомунікаційних послуг безпосередньо впливає як на споживачів, так і на виробників цих послуг, зокрема через укладення договірних відносин між ними. Аналіз секторального державного регулювання [29], вважаємо, що до сучасних особливостей державної регуляторної політики у сфері телекомунікацій можна віднести такі аспекти:

- контроль за телекомунікаційний ринок;
- забезпечення якості телекомунікаційних послуг;
- захист прав споживачів таких послуг.

Про зростання телекомунікаційних послуг свідчать їх невід’ємна роль у сучасному суспільстві, ці послуги набувають все більшого соціального значення та сприяють інноваційному розвитку економіки держави [9].

1.2 Пріоритети та напрями розвитку ринку телекомунікацій в Україні

Галузь телекомунікацій виступає основою розвитку інноваційної економіки, надаючи їй необхідні інформаційні потужності та забезпечуючи інформаційні потоки. Таким чином, саме прогресивний рух сфери телекомунікацій становить базис для формування нового інноваційного сектору економіки в Україні. В сучасних умовах, коли проблема доступу до базових телекомунікаційних послуг вирішена, актуальним стає питання подальшого розвитку галузі [19].

Визначення державою принципів формування та забезпечення надання загальнодоступних телекомунікаційних послуг, основною метою яких є гарантування всім категоріям громадян України за встановленими законодавством тарифами доступу до загальнодоступних телекомунікаційних послуг, визначених цим Законом, можливості задовольняти власні потреби в телекомунікаційних послугах та всебічно використовувати їх для участі в політичному, економічному та соціальному житті суспільства.

Телекомунікаційні послуги загального користування передбачають:

- приєднання абонентського обладнання споживача до загальнодоступної телекомунікаційної мережі (універсальний доступ);
- надання фіксованих телекомунікаційних послуг у телефонному зв’язку в рамках нумераційної зони (місцевий телефонний зв’язок);
- виклик невідкладних (екстрених) служб.

Телекомунікаційними послугами загальнодоступного характеру є:

- дзвінки з телемереж фіксованого зв’язку на телекомунікаційні системи фіксованого рухомого (мобільного) зв’язку;

– послуги, що реалізуються за посередництвом безпроводового доступу [20].

Суттєвим напрямком діяльності у сфері телекомунікаційного ринку є створення та розподіл номерного ресурсу. Формування та розподіл номерного ресурсу здійснюються відповідно до Закону України «Про електронні комунікації» № 1089-IX від 16.12.2020 року.

Основні особливості цього Закону включають:

– Визначення правових та організаційних засад функціонування електронних комунікацій та радіочастотного спектра в Україні.

– Врегулювання відносин у галузях щодо забезпечення та використання електронних комунікаційних послуг, надання та отримання електронних комунікаційних послуг, постачання та забезпечення доступу до електронних комунікаційних мереж, гарантування конкуренції на ринках електронних комунікацій, а також володіння радіочастотним спектром та ресурсами нумерації. Захист прав користувачів послуг в електронних комунікаціях, зокрема заходи щодо безпеки та захисту інформації.

– Визначення відповідальності фізичних та юридичних осіб, що беруть участь у відповідній діяльності або користуються електронними комунікаційними послугами.

Згідно з цим Законом, формування та впровадження технічної політики у сфері телекомунікацій здійснюється відповідно до встановлених правил і стандартів національного та міжнародного рівнів органами державної влади та регулюючими органами у сфері електронних комунікацій.

Національний план нумерації здійснюється Національною комісією, що здійснює регулювання у сферах зв'язку та інформатизації (НКЕК). Це робиться шляхом розробки та затвердження спеціального документа, що визначає усі аспекти надання та використання номерного ресурсу в Україні. НКЕК передає нумераційний ресурс телекомунікаційному оператору на період дії відповідної ліцензії використання для потреб без правомочності щодо переключення на інших осіб, крім передбачених чинним законодавством випадків повторного

використання. Це робиться на основі ліцензій, які НКЕК надає операторам електронних комунікаційних мереж.

Головні функції НКЕК включають:

- управління діяльністю сфери зв'язку та інформатизації відповідно до чинного законодавства;
- надання ліцензій та контроль за їх виконанням операторами електронних комунікаційних мереж;
- розробка та затвердження національних стратегій, планів і політик у галузі зв'язку та інформатизації;
- здійснення регулярного моніторингу та аналізу ринку телекомунікацій;
- охорона інтересів споживачів електронних комунікаційних послуг;
- забезпечення безпеки електронних комунікаційних мереж та інформації;
- впровадження та контроль за дотриманням стандартів та технічних вимог у сфері зв'язку та інформації;
- розвиток та підтримка інфраструктури зв'язку та інформаційних технологій;
- взаємодія з міжнародними організаціями у сферах зв'язку та інформатизації;
- врегулювання протиріч і розбіжностей між сторонами телекомунікаційного ринку.

Кваліфікаційна комісія формується у складі голови та семи членів, що затверджуються на підставі постанови Кабінету Міністрів України та звільняються з посади. Термін повноважень Голови та членів Комісії становить п'ять років. Жоден з членів Комісії не може займати посаду голови або члена Комісії більше ніж десять років сумарно. Серед визначених Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, пріоритетних напрямів діяльності є забезпечення розвитку конкурентного середовища для максимального задоволення потреб громадян

України в необхідних телекомунікаційних послугах, всебічне та своєчасне інформування споживачів про показники якості телекомунікаційних послуг, що пропонуються операторами, постачальниками та провайдерами телекомунікаційних послуг.

Україна характеризується високим рівнем освіти населення, що створює сприятливі умови для здійснення якісного стрибка в секторі ІКТ та телекомунікацій. Однак існує потреба у збільшенні використання ІКТ у всіх сферах життя. Проблема полягає в тому, що резервів для прискореного розвитку телекомунікаційного сектору економіки України та інформаційної сфери в цілому за рахунок активізації ринкових механізмів недостатньо. Це пов'язано з недостатньою купівельною спроможністю як державні, так і приватні споживачі телекомунікаційних ресурсів та послуг.

Згідно із Законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», метою регуляторної політики у сфері зовнішньої торгівлі визначено підвищення правового врегулювання господарсько-управлінських стосунків у сфері виробництва, торгівлі та послуг між державними регуляторними органами або уповноваженими ними органами та суб'єктами господарювання. Серед основних завдань – недопущення прийняття економічно недоцільних та неефективних регуляторних актів, зменшення втручання держави у сферу господарювання та усунення перешкод для розвитку господарської діяльності, що здійснюється відповідно до законів України. Основними критеріями даної практики вважаються: оптимальність, обґрунтованість, адекватність, продуктивність, збалансованість, передбачуваність та відкритість, а саме – врахування суспільної думки [25].

Розпочата реформа державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності спрямована на підвищення якості регулювання шляхом більш ефективного узгодження цілей регуляторної політики, спрощення адміністративних процедур та дерегуляції, а також передбачає реформування системи державного контролю (нагляду). Протягом останніх років проблема регуляторної реформи залишається актуальною, але ефективно

вирішити її можна шляхом удосконалення державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності. Кожна країна побудувала унікальну регуляторну систему, яка базується на законах, правилах і процедурах, що відповідають її потребам. Відтак, дедалі активніше використовуються регулятивні норми, які спрямовані на зміцнення інституцій для створення більш ефективної регуляторної системи [12].

Україна також активно вдосконалює свою нормативно-правову базу та систему державного регулювання. З кінця ХХ століття уряд все більше зосереджує свої зусилля на реформуванні різних секторів економіки, включаючи телекомунікації, де ключові зміни допоможуть підвищити ефективність ведення бізнесу в інших галузях. Реформування телекомунікаційного сектору в Україні відіграє ключову роль у забезпеченні сталого розвитку економіки та підвищенні її конкурентоспроможності на міжнародній арені. Зокрема, активна робота у напрямку поліпшення нормативно-правової бази та системи державного регулювання сприяє створенню сприятливого середовища для розвитку телекомунікаційного бізнесу та привабленню інвестицій.

У контексті сучасного глобального розвитку телекомунікаційного сектору України, важливим завданням є не лише забезпечення доступності та високої якості телекомунікаційних послуг, але й стратегічне спрямування на інновації та технологічний прогрес. У контексті глобальних тенденцій у розвитку телекомунікаційного сектору, в Україні особлива увага приділяється інноваціям та технологічному прогресу. Стратегічне спрямування на розвиток нових технологій, таких як мережі наступного покоління (NGN), широкосмуговий доступ в Інтернет, інтернет речей (IoT) та інші, дозволяє Україні впевнено виходити на світовий ринок та забезпечувати своїм громадянам та бізнесу передові телекомунікаційні послуги. З метою розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для подальшого розвитку галузі, виконано аналіз стратегічних напрямів, що визначають розвиток телекомунікаційного сектору в Україні.

У процесі аналізу ключових напрямів розвитку телекомунікаційного сектору в Україні виявлено різноманіття аспектів, які охоплюють широкий спектр питань (таблиця 1.1). Серед них – розширення інфраструктури, що передбачає покращення та розширення телефонних мереж, встановлення новітніх обладнань та технологій. Крім того, важливим напрямком є підвищення якості наданих послуг, включаючи швидкість передачі даних, надійність зв'язку та клієнтське обслуговування. Так, впровадження та розвиток мереж п'ятого покоління (5G) стає ключовою стратегією, що сприятиме високошвидкісному та надійному зв'язку для користувачів [6].

Таблиця 1.1

Розвиток телекомунікаційного сектору в Україні: Пріоритети та напрями

Напрями розвитку	Опис
Інфраструктурний розвиток	Розширення та модернізація існуючої телекомунікаційної інфраструктури для забезпечення високошвидкісного доступу до Інтернету та інших телекомунікаційних послуг на всій території України.
Забезпечення доступності	Здійснення заходів для забезпечення доступності телекомунікаційних послуг всім верствам населення, у тому числі в сільських та віддалених районах, а також підтримка програм з підвищення цифрової грамотності.
Підтримка інновацій	Стимулювання інноваційного розвитку у телекомунікаційній галузі через фінансування досліджень та розробок у сфері телекомунікаційних технологій, а також підтримка стартапів та інноваційних проектів.
Підвищення якості послуг	Вдосконалення якості надання телекомунікаційних послуг шляхом впровадження сучасних технологій, підвищення швидкості та стабільності мережі, а також забезпечення ефективної підтримки та обслуговування абонентів.
Регуляторна політика	Удосконалення законодавства та регуляторної політики у сфері телекомунікацій з метою створення сприятливого інвестиційного клімату, захисту прав споживачів, а також стимулювання конкуренції та інноваційного розвитку у галузі.
Кібербезпека	Забезпечення високого рівня кібербезпеки в телекомунікаційному секторі для захисту інформаційних ресурсів, особистих даних абонентів та критичних інфраструктур від кіберзагроз та кібератак.
Розвиток мереж 5G	Створення та розвиток мереж п'ятого покоління (5G) для забезпечення високошвидкісного та низьколатентного зв'язку, розширення можливостей Інтернету речей (IoT), а також впровадження нових технологій, таких як розширена реальність

Імплементція законодавства ЄС	Проведення аналізу законодавства ЄС у сфері телекомунікацій та порівняти його з вже існуючими нормами українського законодавства. Визначення прогалин в українському законодавстві щодо захисту прав споживачів, конкуренції, захисту даних тощо, які можна вирішити шляхом імплементції законодавства ЄС, а також проведення громадських обговорень та консультацій із зацікавленими сторонами.
-------------------------------	--

Джерело: авторська розробка

Розглянуті напрями розвитку телекомунікаційного сектору в Україні становлять ключові стратегічні вектори для подальшого удосконалення та зростання галузі. Розширення та модернізація інфраструктури, забезпечення доступності телекомунікаційних послуг для всіх верств населення, підтримка інновацій, підвищення якості послуг, а також зміцнення кібербезпеки та розвиток мереж п'ятого покоління є важливими кроками для покращення конкурентоспроможності та підвищення рівня життя громадян. Для досягнення цих цілей необхідне ефективне регулювання та створення сприятливих умов для інвестиційного зростання в галузі. Продовження цієї тенденції сприятиме розвитку цифрової інфраструктури та розширенню можливостей доступу до сучасних телекомунікаційних послуг для всіх громадян та бізнесу.

Розвиток ринку телекомунікацій в Україні на сучасному етапі є стратегічно важливим завданням, спрямованим на забезпечення конкурентоспроможності, доступності та інноваційного зростання цієї ключової галузі. Державне регулювання та ініціативи гравців ринку визначають пріоритети та напрямки подальшого розвитку телекомунікаційного сектору. Серед основних пріоритетів розвиток інфраструктури високошвидкісного Інтернету. Забезпечення доступу до швидкісного інтернету в усіх регіонах України визнано критично важливим. Зокрема, розширення покриття 4G та впровадження технологій 5G є ключовими для забезпечення якісного зв'язку та розвитку інтернет-послуг.

Іншим ключовим стратегічним напрямком є підвищення якості та доступності телекомунікаційних послуг для населення та бізнесу. Впровадження сучасних технологій та стандартів обслуговування,

вдосконалення мереж та платформ сприятиме підвищенню рівня задоволеності споживачів та забезпеченню ефективного використання телекомунікацій у різних сферах життя. Іншим важливим аспектом є підтримка інновацій та впровадження нових технологій. Підтримка стартапів, розробка технологічних рішень, таких як Інтернет речей (IoT), штучний інтелект (AI) та інших, важлива для забезпечення конкурентоспроможності в глобальному контексті. Впровадження технологій 5G є особливо важливим напрямком розвитку. Це не лише збільшить швидкість передачі даних, але й відкриє нові можливості для розвитку інноваційних послуг, таких як розумні міста, автономні автомобілі, доповнена реальність та інші.

Забезпечення кібербезпеки та захист прав споживачів стають ще більш актуальними в контексті воєнного конфлікту, спровокованого вторгненням РФ в Україну. Зростання кількості онлайн-загроз та кібератак потребує негайних та ефективних заходів з кібербезпеки для захисту важливої інформації та інфраструктури. У цей складний час важливо гарантувати прозорість, якість послуг і право на приватність для користувачів телекомунікаційних сервісів. Сприяти розвитку ринку телекомунікацій в Україні також потрібно у контексті військової агресії, забезпечуючи конкурентні умови для виходу нових гравців на ринок, що сприятиме інноваціям, підвищенню якості послуг і зниженню цін. Особливу увагу слід приділити розвитку та підтримці малих і середніх підприємств у телекомунікаційному секторі, оскільки їхнє зростання може сприяти створенню додаткових робочих місць, підвищенню конкурентоспроможності та розвитку місцевої промисловості. Підсумовуючи, можна сказати, що розвиток ринку телекомунікацій в Україні потребує комплексного підходу та співпраці між державними органами, бізнесом та громадськістю. Тільки так можна досягти сталого інноваційного зростання та забезпечити ефективне використання сучасних технологій для підвищення якості життя громадян і підтримки економічного розвитку країни.

Висновки до розділу 1. У результаті аналізу концептуальних засад та механізмів державного регулювання ринку телекомунікацій та пріоритетів розвитку цього ринку в Україні можна зробити наступні висновки. По-перше, розвиток телекомунікаційного сектору в Україні є ключовим фактором для забезпечення конкурентоспроможності країни в глобальному інформаційному просторі. Швидкий розвиток інформаційних технологій та глобалізація економіки вимагають ефективного управління інформаційними потоками, яке неможливо уявити без розвиненої телекомунікаційної інфраструктури. По-друге, важливими напрямками розвитку ринку телекомунікацій в Україні є розширення покриття мереж 4G і впровадження технологій 5G, підвищення якості та доступності послуг для населення і бізнесу, а також підтримка інновацій та впровадження нових технологій. По-третє, забезпечення конкурентоспроможності та сталого розвитку телекомунікаційного сектору потребує комплексного підходу та співпраці між державними органами, бізнесом та громадськістю. Лише таким чином можна забезпечити ефективне використання сучасних технологій для підвищення якості життя громадян та підтримки економічного зростання країни. Отже, розвиток телекомунікаційного ринку в Україні потребує системного підходу та постійного вдосконалення як законодавчої, так і регуляторної бази, з метою забезпечення конкурентоспроможності та сталого розвитку економіки країни.

РОЗДІЛ 2

СТАН ПРОБЛЕМ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ В УКРАЇНІ

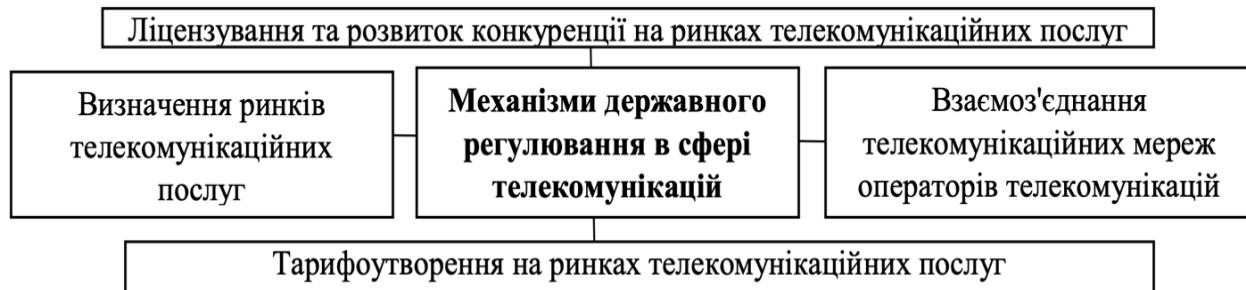
2.1 Рівень результативності механізмів державного регулювання ринку телекомунікацій в Україні

Важливою функцією в телекомунікаційному секторі є державне регулювання. Адже ринок не може самостійно вирішити низку проблем суспільства, пов'язаних з розвитком духовних цінностей та соціальними питаннями. Особливістю телекомунікаційного сектору є те, що у створенні послуги, виконанні різних технологічних операцій беруть участь декілька територіально розподілених, організаційно та фінансово відокремлених операторів. Це вимагає добре організованої системи взаємодії між усіма учасниками процесу виробництва телекомунікаційних послуг [23].

Крім того, до цього слід додати необхідність забезпечення інтересів держави, таких як забезпечення зв'язком потреб урядового зв'язку, національної системи конфіденційного зв'язку, органів безпеки, оборони та правоохоронних органів; готовність телекомунікаційних мереж загального користування до роботи в умовах надзвичайних ситуацій та надзвичайного стану. Ідентифіковані традиційні проблеми, що виникають через особливості телекомунікаційного сектору, потребують державного втручання в ринкові механізми, що діють у цій сфері.

Передусім це викликано підвищенням соціально-економічної значущості телекомунікацій у сучасному суспільстві й потребами у забезпеченні рівного доступу до якісних послуг зв'язку для всіх громадян країни. Саме це виступає запорукою реалізації їхніх демократичних прав та економічного зростання країни. Таким чином, проблема цифрової нерівності стає актуальною сьогодні не лише в Україні, а й потребує запровадження елементів державного регуляторного впливу в умовах ринкової економіки для її подолання. Рисунок 2.1 ілюструє структуру та взаємозв'язок різних елементів системи регулювання

в галузі телекомунікацій, що спрямовані на забезпечення ефективної та стабільної роботи ринку, захист прав споживачів, стимулювання конкуренції та сприяння розвитку цієї стратегічно важливої галузі для розвитку країни.

Рис. 2.1 Механізми державного регулювання в сфері телекомунікацій України

Джерело: авторська розробка

Так, державне регулювання сфери телекомунікацій в Україні ґрунтується на Конституції України, основному законі «Про електронні комунікації» від 16 грудня 2020 року (№ 1089-IX) та інших нормативно-правових актах, таких як кодекс, норми, правила, закони, постанови Кабінету Міністрів України, розроблені в Україні, концепції, розпорядження, укази та рішення Національної комісії, що здійснює держрегулювання у галузях електронних комунікацій, радіочастотного спектра та налагодження діяльності з питань користування послугами поштового зв'язку.

Окремі напрямки розвитку телекомунікаційних мереж, визначені в концепції, вже не відповідають сучасним вимогам через майже 16 років з моменту її затвердження. Зокрема, це стосується організація роботи з надання публічних послуг через фіксовані мережі, точок колективного доступу та цінового регулювання. Необхідно прийняти нову стратегію державної політики у сфері телекомунікацій, яка б враховувала сучасний стан ринку та подальшу інтеграцію до єдиного цифрового ринку з ЄС.

Схвалена КМУ Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України містить низку завдань щодо створення мереж електрозв'язку та телекомунікацій, які можуть надавати голосові послуги. Одним із напрямів

цифрового розвитку є створення національної твердої цифрової інфраструктури для подолання цифрового розриву та стимулювання інноваційного бізнесу та громадян. Державний план розвитку широкопasmового доступу до Інтернету має включати індикатори забезпечення широкопasmового доступу, технічні вимоги до інтернет-послуг, моделі використання фізичної інфраструктури для розвитку телекомунікаційних мереж, моделі покриття, механізми інвестування. Зокрема, слід звернути увагу на сільські місцевості для забезпечення їх широкопasmовим доступом до Інтернету [47].

Провівши детальний аналіз, важливо відзначити відсутність визначення поняття «державне правове регулювання у галузі телекомунікацій» у переліку ключових термінів, визначених у статті 1 Закону України «Про електронні комунікації» від 16 грудня 2020 року (№ 1089-IX). На нашу думку, це поняття необхідне для створення єдиного комплексного спеціалізованого механізму для здійснення такого регулювання у даній сфері. Це передбачає детальне визначення його інструментів та процесів, а також розподіл відповідних повноважень між виконавчими органами держави. Таким чином, під поняттям «державне регулювання діяльності у сфері телекомунікацій» розуміємо сукупність механізмів і засобів державного впливу на суб'єктів телекомунікацій та умови його здійснення. Це також включає характеристики діяльності технічної інфраструктури відповідних телекомунікаційних допоміжних систем для обміну інформацією. Основною метою є гарантування захисту інформації громадянам-споживачам, інформаційної безпеки держави та суспільства, створення зростання конкурентоспроможності ринку та постійне посилення інноваційних тенденцій у процесі розвитку телекомунікаційних систем в Україні.

Так, система механізмів державного регулювання телекомунікаційних відносин має бути ієрархічною і включати два основні аспекти. По-перше, це державне регулювання господарської діяльності суб'єктів, що експлуатують технічну інфраструктуру ринку телекомунікацій, відповідно до умов її забезпечення ефективності функціонування та якості. Крім того, це стосується

сфери регулювання телекомунікацій діяльності та суб'єктів інформаційних відносин, що стосується обігу господарської діяльності суб'єктів, які постачають інформаційні продукти [17].

Аналізуючи динаміку держрегулювання у галузі телекомунікацій, можна зробити висновок, що цей аспект сьогодні відсутній у сфері телекомунікаційного регулювання. Тому важливим є структурування розділів профільного законодавчого акту, присвячених державному регулюванню, відповідно до поділу останнього на два основні сегменти або сфери. Передусім, це галузь цінового (тарифного) адміністрування, що включає в себе економічні аспекти, що безпосередньо впливають на ринкові рішення. Другою є галузь позатарифного (нецінового) регулювання, яка включає соціальні та адміністративні аспекти. Регулювання тарифів спрямовується на забезпечення функціонування економічних механізмів, що сприяють та реагують на зовнішні впливи на ринкову ситуацію. Ці механізми «інтерналізують» пов'язані з ними витрати, які враховуються при прийнятті рішень щодо виробництва та споживання. Регулювання тарифів має на меті створення економічного механізму, який впливає на ринкову поведінку шляхом зміни у співвідношенні цін на продукцію. Таке регулювання здійснюється через системи оподаткування та ціноутворення, а також через митні збори. Наприклад, воно може здійснюватися шляхом прямого встановлення цін або тарифів, встановлення максимального або мінімального рівня цін.

Закон України «Про електронні комунікації» від 16 грудня 2020 року (№ 1089-IX) містить розділ XIV, який називається «Послуги електронних комунікацій та кінцеві користувачі послуг». Цей розділ містить положення та статті, які визначають принципи ціноутворення та розрахунків у сфері електронних комунікацій, включаючи встановлення тарифів на конкурентному ринку на основі попиту та пропозицій, уникнення перехресного субсидування, та залежність рівня тарифів від якості послуг.

Відповідно до статті 106 цього розділу наведено Закону, ціноутворення та розрахунки у сфері електронних комунікацій повинні базуватися на наступних

принципах:

- встановлення тарифоутворення в умовах конкурентного ринку – тарифи необхідно запроваджувати відповідно до пропозиції та попиту на конкурентному ринку;
- уникнення перехресного субсидування – постачальники повинні уникати субсидування одних електронних комунікаційних послуг шляхом інших;
- залежність рівня тарифів від якості послуг – рівень тарифів повинен залежати від якості наданих електронних комунікаційних послуг.

Дана стаття визначає загальні принципи ціноутворення та розрахунків за електронні комунікаційні послуги, не надаючи конкретного механізму встановлення та контролю тарифів і платежів у сфері телекомунікацій, але встановлюючи загальні принципи, які повинні керувати цим процесом. Оператори телекомунікацій вправі власноруч визначати тарифи на послуги, але з дотриманням цих принципів та відповідно до умов договорів про надання електронних комунікаційних послуг. Державна політика щодо регулювання тарифів у телекомунікаційній галузі, здається, обмежується в основному до самої тарифікації без значного впливу з боку держави, що суперечить реальності через наступні причини:

- Незважаючи на те, що оператори телекомунікацій мають право самостійно встановлювати тарифи на послуги, держава все ж має можливість впливати на цей процес через законодавчі та регуляторні механізми. Наприклад, вона може встановлювати обмеження щодо змін тарифів, визначати механізми контролю за їхнім формуванням, встановлювати максимальні або рекомендовані рівні тарифів для певних категорій послуг.
- У багатьох країнах держава активно втручається у ціноутворення в телекомунікаційній галузі з метою забезпечення доступності та адекватності цін для споживачів, а також стимулювання конкуренції на ринку. Це може включати встановлення спеціальних правил для уникнення монопольних практик, впровадження механізмів відшкодування за порушення умов

договорів, а також регулярне моніторинг та аналіз ціноутворення.

– Держава також може встановлювати спеціальні програми та заходи підтримки для забезпечення доступності телекомунікаційних послуг для всіх верств населення, зокрема для мешканців віддалених та менш розвинених регіонів.

Отже, хоча державна політика може здаватися обмеженою в сфері тарифікації, насправді вона має можливості активно впливати на процес ціноутворення в телекомунікаційній галузі з метою забезпечення ефективності, справедливості та доступності послуг для всіх споживачів. Таким чином, важливість запровадження визначення концепції «граничного тарифу» та основних його різновидів в українське законодавство важко переоцінити, адже потреба у послідовному впровадженні тарифів полягає є ключовим аспектом телекомунікаційна політика держави та засоби державного регулювання у даній галузі. Це спрямовано на стимулювання внутрішніх операторів ринку телекомунікацій до інновацій та полегшення забезпечення доступності споживчої інформації для телекомунікаційної системи. Що стосується нетарифного регулювання, то воно спрямоване на захист життя, здоров'я, майна та навколишнього середовища, а також встановлення правил здійснення діяльності, ліцензування, місця та часу здійснення діяльності, обсягів виробництва або надання послуг тощо. Ключовим елементом нетарифного регулювання є контрольно-наглядові функції. У сфері телекомунікацій нетарифне регулювання включає технічні обмеження, ліцензування, контроль якості послуг, конфіденційність тощо. Таким чином, державне регулювання телекомунікаційної діяльності як система комплексного впливу на телекомунікаційні ринки практично відсутнє в чинному законодавстві у цій сфері.

На сучасному етапі розвитку держава покладає значні надії на ринок телекомунікацій, який перебуває на передній лінії технологічного та цифрового прогресу. Це відображається у вимогах державної стратегії цифровізації, що є частиною Національної економічної стратегії-2030 [26]. За останні п'ять років

відбулося значне зростання доходів ринку телекомунікацій на 12,8%, досягнувши рівня у 50,1 млрд гривень щорічно. Це вражаючий показник, який було спричинено впровадженням технологій 3G/4G та зростанням кількості користувачів. Інвестиції у цю галузь за цей період зросли на 15%, до 13,2 млрд гривень. Такий потужний розвиток свідчить про успішну роботу галузі, що викликає загальне визнання і підтримку з боку регулюючих та законодавчих органів.

Станом на 18 березня 2020 року оператори «великої трійки» «Київстар», «Vodafone Україна» та «lifecell» отримали ліцензії на розвиток мереж 4G у діапазоні 800-900 МГц. Це призвело до прискорення будівництва мереж за новими технологіями та збільшення інвестицій у швидкий мобільний інтернет. Влада поклала на операторів певні зобов'язання, зокрема забезпечити доступність послуг 4G у кожному населеному пункті з населенням понад 2 000 осіб, охопивши не менше 90% населення України, а також на міжнародних і національних трасах. Оператори кажуть, що уряд активно закликає прискорити цей процес і якнайшвидше забезпечити швидким 4G-інтернетом українські дороги та віддалені населені пункти [22].

Зокрема, операторам потрібно забезпечити можливість отримання послуг 4G в кожному населеному пункті з населенням понад 2 тис. осіб, покривши не менше ніж 90% населення України, а також міжнародні та національні автомобільні дороги. За словами операторів, уряд зараз закликає прискорити цей процес та найшвидше забезпечити швидким інтернетом 4G українські дороги та віддалені населені пункти. Динаміка телекомунікаційного ринку з 2013 по 2022 рік показує зменшення попиту на традиційні послуги фіксованого телефонного зв'язку, у зв'язку з швидким розвитком мобільного та широкосмугового (комп'ютерного) зв'язку. Послуги кабельного телебачення та доступ до мережі Інтернет стрімко зростають і стають ключовими сегментами ринку. Розвиток телекомунаційної галузі сьогодні переважно зосереджений на розвитку мобільного зв'язку та інтернет-технологій, що відображається в постійному удосконаленні мереж та платформ забезпечення Інтернет-послуг.

Розвиток телекомунікаційної інфраструктури зумовлений попитом на різні сектори ринку послуг та внутрішніх ресурсів виробників. Галузь телекомунікаційних послуг характеризується низьким фінансовим порогом входження, що є привабливим для приватного підприємництва. Однак для галузі важливими є глобалізація та відповідність міжнародним стандартам, що не завжди є доступним [11].

Через продовження масштабної зовнішньої військової агресії Російської Федерації проти України зазнали суттєвих змін і ключові орієнтири щодо перспектив функціонування ринків сфери електронних комунікацій у 2022 році. Зокрема, внаслідок бойових дій знищення об'єктів загальної та спеціальної інфраструктури мереж електронних комунікацій, у тому числі мобільного зв'язку, призвело до відсутності зв'язку багатьох споживачів зі своїми рідними та близькими. Задля забезпечення підтримки громадян та можливості отримання електронних комунікаційних послуг НКРЗІ разом з постачальниками телекомунікаційних послуг здійснено низку заходів, які направлені на забезпечення функціонування послуги загальнодержавного роумінгу, що діє на всій території України з 07.03.2022 року та забезпечує можливість користування такими послугами, як голосове спілкування, SMS-повідомлення та передачі даних, у тому числі надання доступу до мережі Інтернет на базових швидкостях 2G і 3G.

Загальна тенденція до підвищення активності споживачів щодо отримання інформації про поточну ситуацію в країні, зокрема про стан війни, та забезпечення доступу до актуальних відомостей обумовила активність користувачів в питаннях користування послугами Інтернет-доступу та користування Інтернет-трафіком. Разом із тим, проведення інтенсивних бойових дій, знищення інфраструктури електронних комунікаційних мереж та тимчасова окупація територій України спричинили значне падіння абонентської бази електронних комунікаційних мереж та/або провайдерів послуг, а також значних фінансових збитків у вигляді потреби в постійному

виправленні пошкоджень, спричинених електронними комунікаційними мережами.

Станом на 31.12.2012 загальна чисельність працюючих карток поповнення рахунку становила 49 304 тис. одиниць, що майже на 12%, або на 6 622 тис. одиниць нижче, у порівнянні з показником на 31.12.2021. Така тенденція обумовлена масштабним агресивним вторгненням Росії, відсутністю доступу до мобільних мереж на тимчасово окупованих територіях України та зниженням рівня споживання послуг національних мобільних операторів внаслідок міграції більшості громадян у пошуках захисту за кордоном.

В умовах розгортання рф повномасштабної військової агресії для галузі зв'язку один з викликів – примусове витіснення користувачів мобільного зв'язку до території західних областей України, що викликало критичний рівень завантаженості мереж мобільного зв'язку. Спираючись на отримані результати дослідження щодо впливу роботи радіообладнання 4G на роботу радіоелектронних засобів спецкористувачів у діапазонах радіочастот та за згодою Генерального штабу Збройних Сил України, НКРЗ опрацювала пропозицію щодо забезпечення можливості надання операторам мобільного зв'язку вільних діапазонів радіочастот у смугах 900 МГц, 2100 МГц, 2300 МГц та 2600 МГц. Загалом, спільно з НКРЗ визначила прийнятне рішення, відповідно до якого всім операторам надано дозвіл на додаткове освоєння спектру від 10 до 50 МГц на всій площі України для невідкладного підвищення рівня пропускної спроможності та покращення якості роботи мереж мобільного зв'язку.

Для розподілу смуг радіочастот й встановлення умов експлуатації супутникових станцій компанії SpaceX Starlink в Україні НКРЗІ внесла пропозиції до Адміністрації Держспецзв'язку для внесення змін до Плану користування смугами радіочастот України, який затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 09.06.2006 р. № 815. НКРЗІ також приймала участь у розробці нового Плану присвоєння та використання радіочастотного спектра України у відповідності до Закону України «Про електронні

комунікації» (далі – Закон про ЕК). Представлені Адміністрації Держспецзв'язку рекомендації націлені на забезпечення найбільшої відповідності щодо застосування смуг радіочастот спільними користувачами України та ЄС.

Зважаючи на вказані вище зміни в регулюванні та обмеження заходів державного контролю, НКРЗІ розробила та затвердила необхідні нормативно-правові акти, що регулюють здійснення контролю у сферах електронних комунікацій, користування радіочастотним ресурсом України та надання послуг поштового зв'язку. На підставі подання НКРЗІ Кабінет Міністрів України прийняв постанову від 02.12.2022 № 1353, якою вніс зміни у відповідний додаток до постанови Кабінету Міністрів України від 11 жовтня 2016 р. № 710. Метою цього є розширення можливостей НКРЗІ щодо перевірки якісних параметрів електронних комунікаційних послуг (зокрема, мобільного зв'язку) під час проведення заходів з контролю та моніторингу показників якості послуг рухомого (мобільного) зв'язку.

Сучасний етап розвитку телекомунікаційної інфраструктури України супроводжується реорганізацією структури основних операторів на всіх рівнях управління. Наприклад, на розвиток регіонального ринку телекомунікацій суттєво впливають рішення, що приймаються на державному рівні. Саме тут формується нова інституційна структура управління телекомунікаційною галуззю, яка пов'язана зі злиттям організаційних структур. Нові телекомунікаційні системи, як правило, спрямовані на створення потужних, висококапіталізованих і прибуткових національних компаній [40].

Керівництво цих структур ставить перед собою такі цілі:

- інтеграція українських телекомунікаційних підприємств у міжнародний інформаційний простір;
- впровадження міжнародної стандартизації та сертифікації;
- постійне розширення асортименту та підвищення якості;
- зниження собівартості продукції та послуг;
- підвищення прозорості управління;

– підвищення конкурентоспроможності телекомунікаційної галузі.

Всі компанії на ринку телекомунікаційних послуг, незалежно від заявлених цілей, орієнтуються на споживачів, які готові платити за послуги. Прибуток та доходи стають основними критеріями успіху підприємства, що є ключовим фактором у конкурентному середовищі. Однак такий підхід часто призводить до підвищення тарифів та нерівномірного розподілу послуг між різними районами та категоріями споживачів. Соціальний фактор зазвичай відходить на другий план у мотивації діяльності телекомунікаційних компаній, яка переважно спрямована на реалізацію прикладних завдань державного управління.

Рішення, які ухвалюються на державному рівні, значно впливають на розвиток регіонального телекомунікаційного ринку в Україні. Створення нової інституційної структури управління телекомунікаційною сферою має на меті укрупнення організаційних структур та формування потужних, висококапіталізованих компаній національного масштабу. Ці компанії мають стратегічні наміри інтегрувати українські телекомунікаційні суб'єкти у міжнародне інформаційне середовище, здійснювати міжнародну стандартизацію і сертифікацію, постійно розширювати спектр послуг і підвищувати їх якість, знижувати вартість виробництва і надання послуг, покращувати прозорість управління та підвищувати конкурентоспроможність телекомунікаційної індустрії.

Проте існує певна суперечність між цілями держави щодо розвитку телекомунікаційного ринку та комерційними інтересами підприємств. Національні телекомунікаційні компанії, зазвичай, акцентуються на максимізації прибутку та доходів, що може призвести до підвищення тарифів та нерівномірного розподілу послуг по різних районах та категоріях споживачів. Це може впливати на доступність та якість послуг для населення, особливо у віддалених та менш розвинених регіонах. Найчастіше основним критерієм для телекомунікаційних компаній є прибуток і дохід, що ставить під сумнів їхню соціальну відповідальність. Спроби забезпечити соціальну справедливість у

доступі до телекомунікаційних послуг можуть бути обмежені комерційними мотивами. Це, в свою чергу, може призвести до виникнення соціальних проблем, таких як обмежений доступ до базових телекомунікаційних послуг серед малозабезпечених верств населення.

Загалом, важливо дотримуватися балансу між комерційними та соціальними інтересами у розвитку телекомунікаційного ринку. Держава відіграє ключову роль у формуванні ефективної регуляторної політики, що сприяє розвитку ринку та забезпечує соціальну справедливість і доступність послуг для всіх верств населення. Також необхідно стимулювати розвиток конкурентного середовища, що сприяє якісному та інноваційному розвитку галузі.

2.2 Опір впровадженню змін у сфері державного регулювання ринку телекомунікацій

В Україні на сьогоднішній день дуже важливим є регулювання взаємовідносин у сфері телекомунікаційних послуг, оскільки вони є основою для ефективного спілкування між урядовими органами, бізнесом, громадськими організаціями, та громадянами [31]. Проте, Україна зазнає опору впровадженню змін у сфері державного регулювання ринку телекомунікацій з різних причин. По-перше, національний ринок телекомунікацій досить концентрований, що ускладнює впровадження нових правил через оборонність позицій ключових операторів. Корупція та недостатня прозорість у діяльності державних органів також створюють перешкоди, оскільки це може впливати на інтереси окремих гравців на ринку. Крім того, політична нестабільність та вплив лобіювання великих корпорацій також можуть гальмувати реформи у цій сфері. Соціальний опір та недостатня освіченість громадськості також ускладнюють прийняття та впровадження змін у регулюванні телекомунікаційного ринку.

На жаль, законодавство в цій області залишає бажати кращого. Це пов'язано, головним чином, зі суттєвими розбіжностями у нормативно-правовому регулюванні сфери державного контролю за ринком

телекомунікацій. Державне регулювання у даній сфері покликане забезпечувати формування ефективних умов функціонування добросовісної ринкової системи телекомунікацій, надання нових послуг, удосконалення їх якості, впровадження універсальних послуг та забезпечення рівного доступу до телекомунікаційних послуг та інформаційних ресурсів для всіх категорій громадян, а відтак забезпечення захисту інтересів держави та населення. Завданням державного регулювання у телекомунікаційній сфері визначено задоволення потреб споживачів у послугах зв'язку та створення належних економічних та організаційно-технічних умов для залучення інвестицій, розширення обсягів послуг та підвищення їх якості, розвиток і модернізація мереж з урахуванням національних інтересів та безпеки.

Відповідно, регулювання ринку інформаційних та телекомунікаційних послуг здійснюється з урахуванням методів і форм, за допомогою яких держава впливає на розвиток цього ринку. Ці методи можна розподілити на три групи:

- організаційні (вдосконалення організаційної структури та системи управління, координація міжсезоння);
- правові (створення нормативно-правової бази, що регулює функціонування ринку);
- економічні (встановлення тарифів, надання інвестиційної підтримки, стимулювання конкуренції через застосування антимонопольної політики та інші заходи) [29].

Наразі в телекомунікаційному секторі існує наступна нормативно-правова база:

- Закон України «Про інформацію»;
- Закон України «Про затвердження змін до деяких законів України стосовно спрощення умов доступу до ринку телекомунікаційних послуг»;
- Закон України «Про поштовий зв'язок»;
- Закон України «Про зміни до деяких законодавчих актів України щодо діяльності національних комісій, що здійснюють державне регулювання у

галузях природних монополій, зв'язку та інформатизації, ринків цінних паперів та фінансових послуг».

Національна комісія, що здійснює держрегулювання у галузях електронних комунікацій, радіочастотного спектра та наданні послуг поштового зв'язку (НКЕК), була сформована відповідно до Закону України «Про Національну комісію, що здійснює держане регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та наданні послуг поштового зв'язку».

Загалом завдання Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку, полягає у забезпеченні ефективного функціонування та розвитку цих сфер, забезпеченні відкритості ринків, сприянні конкуренції, забезпеченні безпеки електронних комунікацій, інтеграції ринків України у зазначених сферах до ринків Європейського Союзу та іншій міжнародній практиці, а також захисті прав та інтересів споживачів послуг у цих сферах [1].

Серед основних проблем, пов'язаних з державним регулюванням телекомунікацій, можна виокремити [37]:

- наявність значної кількості нормативно-законодавчих актів ускладнює процес будівництва, модернізації та розвитку інфраструктури ринку телекомунікаційних послуг;
- швидкий розвиток телекомунікаційної сфери призводить до втрати актуальності багатьох нормативних документів;
- незаповнення численних нормативно-правових документів вчасно негативно впливає на розвиток ринку телекомунікаційних послуг;
- недосконала державна тарифна політика, яка не враховує витрати на капітальні вкладення у вартість послуг, обмежує темпи розвитку галузі та доступ до зв'язку у віддалених районах України;
- відсутність ефективного організаційно-економічного механізму державного регулювання у сфері телекомунікацій;

- складнощі у видачі прав на об'єкти телекомунікаційної інфраструктури в установлені терміни, що збільшує юридичні та фінансові ризики та зменшує інвестиційну привабливість галузі;

- неузгодженість позицій з підтримки вітчизняних виробників телекомунікаційного обладнання між НКЕК, що значно уповільнює узгодження проектів.

Відтак, в сучасних умовах є актуальною проблема створення стимулюючих інструментів застосування телекомунікацій в країні та посилення завдань істотного вдосконалення ефективності координації зусиль держави стосовно вироблення та реалізації стратегії розвитку галузі. Такими першочерговими завданнями для розвитку телекомунікаційної галузі, зокрема, як однієї з умов забезпечення швидкого зростання економічних показників, мають стати:

- стимулювання процесів щодо впровадження новітніх радіотехнологій в Україні та забезпечення більш ефективного використання телекомунікаційного радіочастотного ресурсу, проведення моніторингу щодо впровадження радіотехнології ІМТ (4G, 5G) у відповідних перспективних радіочастотах та здійснення контролю за виконанням прийнятих рішень;

- сприяння впровадженню комплексу заходів, передбачених на реалізацію вимог розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 1189-р «Про погодження плану заходів щодо подальшого розвитку системи підвищення якості послуг рухомого (мобільного) зв'язку на 2020-2022 роки» з питань посилення контролю за якістю загальнодоступних телекомунікаційних послуг та здійснення вимірювань параметрів ефективності надання загальнодоступних телекомунікаційних послуг, захисту прав споживачів телекомунікаційних послуг;

- впровадження заходів щодо покращення якості загальнодоступних телекомунікаційних послуг, що отримують споживачі, та забезпечення систематичного інформування користувачів про основні індикатори якості послуг, що постачаються операторами телекомунікацій;

– сприяння імплементації комплексу заходів, зумовлених інтеграцією України до ЄС, передусім у частині впровадження Угоди про асоціацію та Порядку денного асоціації Україна-ЄС, а відтак участь у зовнішній політичній діяльності ЄС у рамках програми «Східне партнерство» з узгодження законодавства та приєднання України до Єдиного цифрового ринку ЄС;

– поліпшити державне врегулювання діяльності щодо встановлення тарифів шляхом установлення економічно необґрунтованих норм, у частині оплати загальнодоступних загальнодоступних телекомунікаційних послуг, основних послуг універсальних поштових перевезень та граничних тарифів на послуги з пропуску трафіку.

Таким чином, слід зазначити, що без ефективного державного регулювання та підтримки розвиток ринку телекомунікацій буде повільним, що суттєво вплине на доходи та конкурентоспроможність країни [8]. Останнє десятиліття характеризується випереджаючими темпами розвитку телекомунікацій порівняно з іншими секторами економіки. Широкого розповсюдження набули процеси лібералізації телекомунікаційних ринків, глобалізації та персоналізації послуг зв'язку, цифровізації технологій. Інтеграційні процеси охоплюють як послуги зв'язку, так і компанії галузі. Одним із напрямів глобальної політики є інтеграція регіональних інформаційних інфраструктур у національні, а згодом у глобальну інформаційну інфраструктуру та створення світового інформаційного співтовариства. Українська держава активно інтегрується у світове співтовариство, особливо у контексті її взаємодії з Європейським Союзом, але це вимагає вирішення проблем, які існують у телекомунікаційному секторі. Реформи в економіці країни породили нові цілі і вимагають переоцінки раніше встановлених пріоритетів.

Одним з ключових показників прогресу телекомунікаційних мереж є їх пропускна здатність. Пропускна здатність визначає, скільки даних може бути передано через мережу за певний час і є важливим параметром для оцінки ефективності та потужності мережі. Інші важливі показники включають

швидкість передачі даних, низьку затримку сигналу (латентність), покриття мережі, стійкість до перешкод та безпеку.

Якщо раніше ця проблема була пов'язана переважно з соціальними аспектами, то з розвитком ринкових відносин стає важливим врахування інтересів операторів зв'язку [7]. З огляду на зміну пріоритетів і розвиток технологій, дійсно, соціальні аспекти телекомунікаційного сектора поступово відходять на другий план, віддавши перевагу бізнесовим інтересам операторів зв'язку. Розвиток ринкових відносин і стрімкий розвиток інтернету перетворили телекомунікаційну індустрію, змінивши пріоритети та підходи до бізнесу. Оператори зв'язку змушені адаптуватися до цих змін, зосереджуючись на наданні швидкісного і надійного інтернет-з'єднання, а також на розвитку мереж для передачі даних. Місцева телефонія втратила свою актуальність, але нові послуги передачі даних, такі як голосові дзвінки через Інтернет (VoIP), стрімінгові сервіси та інші, стають все більш популярними.

Вважаємо, що однією з основних проблем формування та розвитку Інтернет мережі є визначення потреби у мережевому обсязі в регіоні. Потрібно здійснити аналіз для визначення мінімального, максимального та оптимального обсягу інтернет-потреби, враховуючи соціально-економічну ситуацію в регіоні та кон'юнктуру ринку, що склалася на сьогоднішній день. Тому державне регулювання у сфері зв'язку має застосовуватися лише до ринків з недостатнім рівнем конкуренції, зберігаючи принципи ринкової економіки, сприяючи розвитку конкуренції та не допускаючи дискримінації кінцевих споживачів і конкурентів, які займають домінуюче становище на ринку зв'язку. Необхідним є забезпечення стабільної та безпечної роботи мереж, доступності та безперебійного надання послуг зв'язку на всій території країни для всіх користувачів в рамках відкритої конкуренції між операторами.

Для переходу до конкурентної моделі державного регулювання необхідно:

- встановити критерії домінування на товарних ринках;

- розробити обґрунтований підхід до структуризації та класифікації галузевих товарних ринків;
- узгодити єдину концепцію домінування на товарних ринках у сфері зв'язку (значна ринкова сила) і затвердити термінологію законодавства про конкуренцію і зв'язок;
- визначити критерії доступності послуг зв'язку для кінцевого користувача;
- визначити завдання і відповідні методи державного регулювання телекомунікацій.
- встановити перехідний період для введення конкурентної моделі регулювання в дію;
- розмежувати повноваження органів влади у сфері регулювання діяльності у сфері зв'язку і встановити принципи їх взаємодії [34].

Для забезпечення добросовісної конкуренції розроблено нормативно-правові акти, які визначають порядок приєднання мереж операторів телекомунікацій та їх взаємодію. Ці документи регулюють процеси приєднання відомчих та виділених телекомунікаційних мереж, управління телефонним трафіком, організаційно-технічну взаємодію між операторами телефонних мереж, а також встановлюють правила розрахунків та ціноутворення за надання послуг.

Однак аналіз практики застосування цих документів показує, що процедура підключення часто супроводжується конфліктами, порушеннями законодавства та дискримінацією. Для забезпечення динамічного та ефективного розвитку ринку телекомунікацій необхідно постійно вдосконалювати механізми державного регулювання. Ефективна діяльність у цій сфері сприяє взаємній зацікавленості операторів у спільному наданні послуг. Основою для такого розвитку є створення умов, що сприяють вільній конкуренції між операторами. Незважаючи на високий рівень обробки теми розвитку телекомунікаційної інфраструктури, ми вважаємо, що існують

можливості для вдосконалення методів аналізу телекомунікаційної галузі в нових економічних умовах.

Оскільки питання розвитку Інтернет-мереж найчастіше вирішуються регіональними операторами, їм потрібен інструмент для визначення обсягів та напрямів інвестицій. Даний підхід допомагає у прийнятті таких рішень, а методика пропонується для використання на телекомунікаційних підприємствах та в районних і обласних адміністраціях, і може бути застосована в різних регіонах України. Першочерговими завданнями державного регулювання ринку телекомунікаційних послуг наразі визначаються наступні:

- гармонізація використання радіочастотного спектру відповідно до міжнародних договорів України, конверсія радіочастотного спектру, проведення конкурсів і аукціонів для ефективного використання частот;
- впровадження технологічної політики, спрямованої на модернізацію існуючих систем і мереж зв'язку загального користування;
- запровадження та підтримка програми універсального доступу до Інтернету, спрямованої на зменшення цифрового розриву та забезпечення доступу до інтернет-послуг для всіх верств населення, включаючи віддалені та малозабезпечені регіони.
- підвищення якості послуг та захист прав споживачів, зокрема шляхом вдосконалення системи контролю за якістю послуг та реагування на скарги та претензії споживачів.
- забезпечення ефективної конкуренції на ринку телекомунікаційних послуг через вдосконалення антимонопольного законодавства та регулювання концентрації ринку.
- розвиток та підтримка інновацій у сфері телекомунікацій, зокрема сприяння впровадженню новітніх технологій, таких як 5G мережі, Інтернет речей (IoT) та штучний інтелект у телекомунікаціях;
- захист кібербезпеки та приватності даних користувачів у контексті зростання кількості цифрових загроз та атак на телекомунікаційні системи.

– підвищення ефективності використання радіочастотного спектру та сприяння гармонізації використання частот для забезпечення міжнародної сумісності та збалансованого розподілу ресурсів.

Розрахунки обсягу мережі для надання Інтернету стають ключовим етапом, оскільки потреба в стійкому та надійному зв'язку стає дедалі більшою в умовах військових дій. Отже, розвиток телекомунікаційного сектора в Україні прогресує в контексті двох основних тенденцій: екстенсивного та інтенсивного зростання [41]. Так, екстенсивний розвиток відображає попит на підключення до мережі зв'язку та інтернету на регіональному рівні. У зв'язку зі зростаючою потребою у зв'язку через військові дії, значний фокус приділяється розширенню телекомунікаційної інфраструктури в областях, які особливо постраждали від конфлікту. Інтенсивний розвиток відбувається через постійне впровадження новітніх технологій та послуг, спрямованих на підвищення ефективності та надійності зв'язку в умовах війни. Це включає в себе впровадження систем автоматизації, криптографічного захисту даних та широкосмугових зв'язкових технологій, що дозволяють забезпечити зв'язок в умовах екстремальних ситуацій.

Регулярні оновлення та модернізація систем і мереж зв'язку загального користування є необхідними для відповіді на постійно зростаючий попит та забезпечення якісного обслуговування абонентів. Крім того, гармонізація використання радіочастотного спектру є важливим аспектом розвитку телекомунікацій. Зокрема, це означає не лише відповідність міжнародним стандартам, а й збалансоване розподілення та ефективне використання доступних частотних ресурсів. Особлива увага також приділяється розробці ефективної системи регулювання та координації діяльності з надання послуг приєднання. Це включає в себе встановлення порядку і умов надання таких послуг, а також здійснення державного контролю та нагляду за дотриманням встановлених нормативів і стандартів.

Висновки до розділу 2. Зазначається, що державне регулювання в цій галузі є важливим, оскільки ринок телекомунікаційних послуг не може

самостійно вирішувати соціальні та економічні проблеми. Виділяється специфіка телекомунікаційної сфери, що передбачає участь декількох операторів і потребує чіткої координації та взаємодії між ними. Проблеми у сфері державного регулювання включають в себе недостатню регуляторну базу, що ускладнює ефективне функціонування ринку та створення сприятливих умов для конкуренції. Також відзначається великий опір впровадженню змін у цій сфері через існуючі прогалини в законодавстві та інші складнощі.

Нормативно-правова база включає ряд законів, що регулюють телекомунікаційну галузь, а НКЕК, що відповідає за державне регулювання, була створена з метою контролю та координації у цій сфері. Це вказує на необхідність подальших зусиль у вдосконаленні регуляторної бази, зокрема через уточнення законодавства та зміцнення ролі Національної комісії. Також важливо подолати опір у впровадженні змін шляхом ширшого впровадження елементів державного регулювання, які сприятимуть ефективному функціонуванню ринку та забезпеченню рівних умов доступу до телекомунікаційних послуг для всіх громадян.

РОЗДІЛ 3

ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ В УКРАЇНІ

3.1 Передові зарубіжні практики державного регулювання ринку телекомунікацій: досвід для України

Розвиток телекомунікаційних технологій наразі формує рівень технічного потенціалу будь-якої країни, включаючи Україну, та створюючи передумови для забезпечення сталого економічного підйому та долучення до світових інтеграційних процесів. Оскільки глобальний характер цих процесів актуалізує питання об'єднання ресурсів різного досвіду держав у створенні телекомунікаційної галузі, її розвитку, інвестуванні в неї забезпеченні, а також передбачає участь українських компаній та науково-дослідних центрів у співробітництва в науково-технічній сфері [8], це є однією з найважливіших умов для розвитку телекомунікацій в Україні. Сфера телекомунікацій у ключових країнах світу є найбільш динамічною галуззю національної економіки. Темпи його розвитку протягом усього післявоєнного періоду залишалися високими (середньорічні темпи зростання 3,5-6%) і практично не змінювалися під впливом ускладнення економічної кон'юнктури. Загалом усі західні економічні та структурні кризи тільки гальмували інвестиційну активність, однак не стримували зростання галузі: адже чим гірша економіка, тим вищою є необхідність у швидкій, повній та вичерпній інформації. При цьому чим більш організованим є суспільство, тим більш вираженою є ця тенденція.

Значне збільшення швидкості комунікацій є важливим аспектом розвитку високоіндустріальних економік, оскільки вказує на необхідність адекватного інформаційного забезпечення. Існує пряма залежність між кількістю інформаційних потоків, що проходять через комунікації, та економічним потенціалом країни: чим вищий економічний потенціал, тим більше інформації потрібно обробляти. Таким чином, розвиток телекомунікацій

визначається не тільки збільшенням обсягів інформаційних потоків, але і їх зростанням, яке щонайменше вдвічі перевищує темпи зростання ВВП. Такий підхід робить рівень розвитку телекомунікацій основним індикатором зрілості економіки. Таким чином, рівень сформованості телекомунікаційної галузі є значущим орієнтиром рівня сформованості національної економіки [9]. Основні напрями державного регулювання розвитку телекомунікаційної галузі в країнах з розвиненою економікою – це забезпечення розвитку телекомунікацій, а також регулювання та планування цього розвитку. Аналіз рівня впровадження телекомунікацій в економічну, правову, соціальну та інші сфери життєдіяльності суспільства, а також основних напрямів державної політики країн-лідерів у цій галузі свідчить про те, що в США, ЄС, Індії та інших країнах світу спостерігається високий рівень розвитку телекомунікацій, а також прогрес у цій сфері: США, ЄС, Індії, дозволяє визначити основні напрямки реалізованих цими країнами стратегій [43; 46]. Здійснений аналіз рівня інтеграції телекомунікацій у різні сфери життя суспільства та основних напрямів державної політики цих країн свідчить про те, що вони успішно впроваджують низку стратегій державного регулювання телекомунікацій, які можна виокремити як основні.

У 2014-2015 роках адміністрація Обама широко сприяла використанню Федеральної комісії з питань зв'язку (FCC) як одного з інструментів боротьби з великими інтернет-провайдерами. Наслідком цього стало формування та прийняття правил, відомих як принципи мережевого нейтралітету, згідно з якими у 2015 році широкосмуговий зв'язок було віднесено до Розділу II, або звичайного оператора зв'язку. Такий крок призвів до того, що для великих провайдерів стали неприйнятними спроби штучно прискорювати або сповільнювати трафік на веб-сайти і з веб-сайтів, виходячи зі своїх комерційних інтересів або запитів користувачів. Тобто трафік мав оброблятися безперебійно. Крім того, це означало, що провайдери більше не могли надавати різноманітні пакетні послуги або встановлювати різні тарифи для користувачів чи веб-контенту [45]. Окружний апеляційний суд округу Колумбія у жовтні

2019 року схвалив план Федеральна комісія стосовно анулювання переважної більшості заходів забезпечення нейтралітету мережі, проте не обмежив штати у запровадженні власних правових норм щодо відкритого інтернету. Натомість чимало штатів розробили власне законодавство стосовно мережевого нейтралітету. Регулювання телекомунікацій та радіочастот у Сполучених Штатах стосується місцевих комунальних комісій штатів та територій (PUC), відповідальних за послуги внутрішнього зв'язку, водночас Федеральна комісія регулює міждержавні й міжнародні телекомунікації, мобільний зв'язок, а також окремі напрямки телевізійного та радіомовлення в ефірному просторі. Протягом тривалого часу Федеральна комісія переважно не займалася регулюванням доступу до Інтернету, якості мережі або угод про взаємозв'язок. США не приймали поправок до свого телекомунікаційного законодавства для того, щоб адаптувати його до умов конвергенції.

Водночас прийняте у 2017 році рішення FCC щодо класифікації послуг широкосмугового зв'язку як «інформаційних послуг» зменшило її регуляторні повноваження. Відносно регулювання передачі голосових повідомлень через інтернет-протокол (VoIP), Федеральна комісія не прийняла рішення про його класифікацію як послуги загального користування, але наклала на провайдерів низку зобов'язань, подібних до зобов'язань звичайних операторів. Стосовно засобів масової інформації, то регулювання телерадіомовлення в ефірі пов'язане з повноваженнями Федеральної комісії з питань зв'язку видавати ліцензії на використання радіочастотного спектру і є більш суворим, ніж у випадку кабельного телебачення. Федеральна комісія не здійснює повного регулювання медіа-послуг, що поширюються через Інтернет (OTT), однак поширює норми доступності на низку подібних послуг [43].

Звертаючись до прикладу ЄС, зазначимо, що регулювання діяльності ринку інформатизації в Європейському Союзі (ЄС) є гнучкою системою, покликаною забезпечувати розвиток конкуренції, гарантувати дотримання прав споживачів та забезпечувати формування сильного та інноваційного телекомунікаційного сектору в державах-членах ЄС. Основу цього

регулюючого ландшафту визначають директиви, регламенти та стратегії, націлені на розвиток конкурентного та узгодженого ринку з використанням зростаючих викликів цифрового століття. Основою законодавчого регулювання ринку телекомунікацій в ЄС є комплекс директив, основним з яких є Європейський кодекс регулювання електронних комунікацій (ЄКРЕК). Затверджений у 2018 році, Європейський кодекс електронних комунікацій об'єднав і оновив попередні директиви, забезпечивши всеосяжну основу для електронних комунікацій. Директива наголошує на потребах ринкової конкуренції, дотриманні прав споживачів та інвестуванні у високоякісну інфраструктуру. Європейське економічне співтовариство виступає ключовим гравцем у питаннях визначення регуляторного ландшафту телекомунікаційного ринку ЄС. Директива передбачає покращення прав споживачів, стимулювання зростання інвестицій у високошвидкісні мережі та приведення правил у відповідність до технологічного прогресу. Також Європейська економічна асоціація визначає єдину європейську нормативно-правову базу, підкреслюючи важливість узгодженого регулювання в країнах-членах ЄС [44].

Держрегулювання охоплює здійснення періодичного аналізу ринку задля ідентифікації важливих сегментів, на ринках яких можливе послаблення конкуренції. Співпрацюючи з національними регуляторними органами (НРО), Європейська Комісія встановлює, чи вимагають окремі ринки регулюючого навантаження для гарантування справедливої конкуренції. Зокрема, здійснюється оцінка суттєвої ринкової влади, встановлення відповідальності для панівних операторів та створення належних умов для нових гравців на ринку. Крім того, дієве розпорядження використанням частотного ресурсу має вирішальне значення для впровадження новітніх телекомунікаційних послуг. Європейський Союз практикує скоординований підхід до використання радіочастотного спектру з метою гармонізації частотних діапазонів між країнами-членами. Стратегічна група з питань радіочастотного спектру (RSPG) здійснює координацію з питань, спрямованих на розвиток інновацій та забезпечення ефективного використання телекомунікаційного спектру. ЄС

дотримується принципів відкритого Інтернету та мережевого нейтралітету. Відповідні правила не допускають випадків, коли інтернет-провайдери перешкоджають блокуванню або обмеженню швидкості інтернет-трафіку, а також сприяють забезпеченню свободи доступу та поширенню інформації без дискримінації. Завдяки такому підходу гарантуються рівні можливості для онлайн-сервісів і додатків [48].

Основним пріоритетом державного регулювання є захищеність прав користувачів у телекомунікаційному секторі. Заради розширення повноважень споживачів та покращення їхнього досвіду ЄС розробив правила щодо контрактів, прозорості платежів та якості послуг. Регулювання також покликає полегшити споживачам переключення між різними постачальниками послуг, залишаючи при цьому їхні телефонні номери незмінними. Приймаючи до уваги міжнародний характер багатьох телекомунікаційних послуг, ЄС підкреслює важливість кооперації між державами-членами.

Європейська організація регулюючих органів у сфері електронних комунікацій (BEREC) допомагає співробітництву регуляторних органів шляхом гармонізації практик регуляторних органів та врегулювання ситуацій, що виходять за межі національних кордонів. Нормативно-правова база ЄС активно стимулює використання технологій наступного покоління, в тому числі 5G. Зокрема, Європейський кодекс електронних комунікацій сприяє інвестиціям у розвиток високошвидкісних мереж, щоб гарантувати високотехнологічний зв'язок європейським громадянам, компаніям та організаціям громадянського суспільства. Захищеність та життєздатність телекомунікаційної інфраструктури залишаються одним з пріоритетних питань для державного регулювання. Заходи ЄС здійснюються для запобігання кіберзагрозам та гарантування доброчесності послуг зв'язку, оскільки ЄС розуміє значення телекомунікацій у загальній безпеці Союзу [50].

Таким чином, правове регулювання ринку телекомунікацій в ЄС покликає підтримувати конкуренцію, гарантувати захист прав споживачів та стимулювати інновації. Законодавча база відповідає вимогам технологічного

прогресу, що сприяє тому, що Європа зберігає передові позиції в розвитку телекомунікацій, зважаючи на різноманітні потреби своїх громадян та бізнесу. Механізм державного регулювання ринку послуг зв'язку в Індії обумовлений комплексом нормативно-правових положень та політик, орієнтованих на забезпечення розвитку інфраструктурного комплексу та забезпечення доступу до комунікаційних послуг для всіх верств населення. Система нормативно-правового регулювання включає в себе швидкий науково-технічний розвиток та задоволення потреб ринку в контексті інтеграції телекомунікацій в усі сфери життєдіяльності суспільства. Діяльність індійського телекомунікаційного ринку контролюється низкою законодавчих актів та органів влади. Регулювання діяльності у сфері телефонії, широкосмугового зв'язку та інших телекомунікаційних послуг здійснюється Департаментом телекомунікацій Міністерства зв'язку та інформаційних технологій Індії. Саме держава визначає порядок видачі ліцензій на провадження діяльності з надання телекомунікаційних послуг та контролює питання розподілу радіочастотного спектру та користування ним. Такий підхід є надзвичайно ефективним для підтримки безперебійного функціонування мереж, забезпечення ефективного розподілу ресурсів та конкурентоспроможності на ринку.

Телекомунікаційний регуляторний орган Індії (TRAI) займається стимулюванням конкурентного середовища та забезпеченням захисту прав споживачів. Він ідентифікує та аналізує ринки, на котрих можуть бути застосовані обмеження конкурентних можливостей, а також займається виробленням стратегій, направлених на забезпечення добросовісної гри на ринку. Особливу увагу TRAI зосереджує на захисті прав та інтересів споживачів телекомунікаційних послуг. Зокрема, це охоплює регулювання тарифів, контроль за якістю послуг, дотриманням прозорості транзакцій та гарантуванням доступу споживачів до необхідної інформації [46].

Держрегулювання широко застосовується для стимулювання інновацій у телекомунікаційному секторі та розбудови сучасної інфраструктури. Засоби

підтримки націлені на впровадження нових технологій, зокрема 5G, та забезпечення їх доступності для всіх верств населення. Цифрова стратегія Індії визначає масштабні заходи з розвитку та вдосконалення цифрової інфраструктури. Зокрема, йдеться про охоплення інтернетом сільської місцевості, поширення доступу до державних послуг онлайн та вдосконалення ІТ-грамотності населення. Переважно державне правове регулювання розвитку ринку послуг телекомунікацій в Індії зосереджене на питаннях розвитку сектору, підвищенні його ефективності, конкурентоспроможності та відповідності потребам споживачів у швидкозмінному технологічному просторі [39].

Для кожної країни притаманний свій ритм, рівень та процес розвитку телекомунікаційного сектору як для однієї з галузей, що найбільш інтенсивно прогресують у світі, в тому числі і для України, котра на сучасному етапі не просто стабільно перебуває у світових рейтингах, а й демонструє суттєвий потенціал подальшого становлення та розвитку телекомунікаційної індустрії. Відтак, саме пріоритетність розвитку галузі та державна підтримка діяльності підприємств галузі повинні визначатись як першочергове завдання на сучасному етапі. Телекомунікаційна галузь зумовлена інтенсивним поширенням інформаційних технологій у сфері бізнес-процесів організацій, механізми державного управління та побут громадян. Нагальним питанням постає питання щодо забезпечення конвергентного зв'язку. Для забезпечення подальшого прискореного розвитку цієї галузі частотного ресурсу недостатньо. На сьогодні 80% частот залишаються в розпорядженні Міністерства оборони, та відповідно, 20% розподілені між телеком-операторами. Подібна ситуація великою мірою перешкоджає прийняттю ефективних рішень для гарантування конкурентоспроможності операторів та ринку телекомунікацій загалом.

Проблема конкурентного протистояння на телекомунікаційному ринку України також стоїть гостро. Важливим аспектом, який впливає на якість послуг, ціни та інновації в галузі, в Україні є питання конкуренції на ринку телекомунікацій, особливо на ринку мобільного зв'язку, що позначається на

якості послуг, цінах та інноваціях в галузі. На сьогодні на українському ринку мобільного зв'язку присутні чотири основні оператори, що формує конкурентоспроможне середовище та стимулює подальший розвиток індустрії. Сьогодні на українському ринку мобільного зв'язку присутні три основні оператори: «Київстар», «Vodafone Україна», «lifecell» які разом займають понад 97 % ринку мобільного зв'язку в Україні. Всі вони мають суттєву клієнтську базу та працюють у різних куточках країни, мають нерівномірні частки ринку, внаслідок чого більші оператори користуються перевагами порівняно з меншими за розміром. Найбільші оператори мобільного зв'язку є практично монополістами на вітчизняному ринку мобільного зв'язку. Тому вони свідомо знижують тарифи на зв'язок, і дрібним операторам досить складно працювати в подібних ринкових умовах. Стосовно новачків, насамперед українських операторів, то за подібних умов вони не спроможні вийти на ринок мобільного зв'язку і завоювати достойну нішу. Державні органи майже не регулюють ринок надання телекомунікаційних послуг в Україні. Найбільш показовим підтвердженням такої ситуації є примусові злиття та поглинання у даній галузі, здійснені протягом останнього часу [49].

Подібна позиція протирічить міжнародній практиці. Відповідальність між органами державного нагляду та державного регулювання в окремих країнах розподіляється по-різному. Можна виділити три класичні шляхи здійснення конкурентної політики в телекомунікаційній галузі:

- національний антимонопольний орган забезпечує відповідність нормам конкуренції та секторальним регуляторним актам;
- регулюючий орган у телекомунікаційній сфері контролює відповідність регуляторних актів, а антимонопольний орган здійснює контроль за порушенням норм законодавства про конкуренцію;
- нормативно-правовий орган телекомунікаційної галузі контролює відповідність нормативно-правових актів та користується розширеними компетенціями щодо перевірки дотримання правил конкуренції [33].

Зазначені моделі функціонують у декількох країнах світу. Використовуючи подібний принцип розподілу владних повноважень регулюючих органів, країни Західної Європи, Північної та Південної Америки, Азійсько-Тихоокеанського регіону змогли досягти суттєвих позитивних здобутків у процесі розвитку сектору зв'язку та телекомунікацій. Завдяки зазначеному принципу регулювання їх величезні корпорації (у форматі філій або представництв) знаходяться та функціонують на операторських ринках держав СНД, особливо України, що є менш потужними за економічним рівнем і в умовах нерівномірного розміщення сил та ресурсів не допускають вітчизняних гравців до діяльності на внутрішньому ринку. Відповідно, спрямування телекомунікаційної індустрії України на шлях міжнародної інтеграції передбачає наявність таких першочергових імперативів розвитку, як:

- зосередження уваги державної політики на впровадженні прогресивних світових стандартів у галузі;
- модернізація нормативно-правового поля для забезпечення конкурентного оточення та функціонування ринку з високою ефективністю;
- сприяння притоку кваліфікованих довгострокових інвестиційних вкладень у створення та модернізацію галузі телекомунікацій;
- забезпечення прийнятних умов щодо функціонування транснаціонального фінансового капіталу з одночасним гарантуванням умов для формування потужних конкурентноспроможних національних телекомунікаційних провайдерів з великим спектром якісних загальнодоступних телекомунікаційних продуктів і сервісів;
- підключення внутрішнього бізнесу до загальнокорпоративних мережевих та внутрішньофірмових зв'язків з транснаціональними корпораціями у секторі надання телекомунікаційних послуг;
- розвиток глобального співробітництва з стратегічними партнерами; розширення взаємодії з провідними міжнародними організаціями, серед яких Міжнародна спілка електрозв'язку, міжнародні організації супутникового та космічного зв'язку (INTELSAT, EUTELSAT, INTELSAT): INTELSAT,

EUTELSAT, IOCSAT; Європейська організація електрозв'язку та поштового зв'язку, Форум з розвитку та оптимізації телекомунікаційного бізнесу тощо [47].

Відповідно, спираючись на зазначене вище, можливо зробити наступні висновки:

- сфера телекомунікацій сьогодні відіграє ключову роль в процесі економічного становлення будь-якої країни, адже обмін інформаційними даними відіграє ключову роль в забезпеченні конкурентних можливостей на міжнародному ринку товарів та послуг;

- український телекомунікаційний ринок має значний внесок у ВВП та є сприятливим підґрунтям для надходження зовнішніх прямих іноземних інвестицій (ПІІ);

- виключну роль у сприянні зростанню ефективності розвитку інформаційно-комунікаційних послуг та телекомунікаційного сектору в рамках відкритих національних ринків відіграє державне регуляторне середовище в цій галузі;

- розвиток ІКТ зумовлює потребу в безперервному коригуванні чинного регулюючого законодавства, виробленні оптимальних рішень щодо забезпечення оптимальних можливостей для розвитку сфери в сучасних технологічних реаліях, що вимагають постійних технологічних нововведень;

- світовий досвід функціонування ринку телекомунікацій засвідчує існування широкого діапазону нормативно-правових моделей залежно від економічного розвитку країни, сформованих традицій у проведенні регуляторної політики, а також міри прозорості регуляторного середовища для здійснення підприємницької діяльності компаніями-нерезидентами.

Розвиток сфери інформаційно-комунікаційних послуг та телекомунікацій на основі принципів прозорості та відкритості на національних ринках є ключовим чинником, що визначає ефективність функціонування даної індустрії на державному рівні. Науково-технічний прогрес сектору ІКТ зумовлює

потребу в удосконаленні регуляторного середовища та його адаптації до нових технологічних викликів.

Закордонний світовий практичний досвід щодо функціонування ринку інформатизації та комунікаційних послуг передбачає наявність різноманітних систем державного контролю, які можуть використовуватись в різних країнах в залежності від рівня економічного розвитку, існуючих традицій регуляторної політики та ступеню відкритості бізнес-середовища. Втручання держави спрямовується на розвиток конкурентного середовища, забезпечення захисту прав споживачів та заохочення інноваційної діяльності. Відтак, державне регуляторне втручання на ринку телекомунікацій в Україні має вагомий вплив на економічний розвиток, підвищення конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості, пристосування до загальносвітових технологічних трендів, підтримання стійкого та прогресивного інноваційного розвитку галузі.

Для України інтеграція з Європейським Союзом є важливим напрямком. Зокрема, у контексті інформатизації і телекомунікаційного ринку, співпраця з ЄС може мати значний вплив на розвиток цих секторів в Україні. Основний акцент на інтеграції з ЄС у сфері інформатизації може бути спрямований на наступні аспекти:

1. Прийняття стандартів і нормативів. При вступі до ЄС, Україна буде зобов'язана адаптувати своє законодавство до європейських стандартів у сфері телекомунікацій та інформаційних технологій. Це сприятиме створенню однорідного та конкурентоспроможного ринку.

2. Стимулювання інвестицій. Європейський Союз може стати важливим джерелом інвестицій для розвитку телекомунікаційної інфраструктури в Україні. Це може включати ініціативи з розвитку швидкісного інтернету, розширення мережі мобільного зв'язку та інші проекти.

3. Забезпечення прав споживачів. Інтеграція з ЄС може сприяти зміцненню прав споживачів в сфері телекомунікаційних послуг, включаючи захист особистих даних, правила щодо тарифів та послуг, а також механізми скарг і захисту прав.

4. Технологічний прогрес. Співпраця з Європейським Союзом може сприяти обміну технологічними знаннями і досвідом, що допоможе Україні впроваджувати сучасні технології та інновації в сфері інформатизації.

В цілому, інтеграція з Європейським Союзом в сфері інформатизації може стати важливим кроком для розвитку України, сприяючи зміцненню її телекомунікаційного сектору та підвищенню конкурентоспроможності на міжнародному ринку. Так, одним із основних завдань державного регулювання в галузі телекомунікацій є створення сприятливого середовища для конкуренції, що спонукає операторів до постійного покращення якості послуг та зниження цін. Це може здійснюватися через встановлення різних правил та стандартів, що регулюють ринок, а також контролюють діяльність операторів щодо дотримання законодавства. Крім того, держава повинна гарантувати захист прав споживачів у сфері телекомунікаційних послуг, зокрема, шляхом встановлення правил щодо якості обслуговування, прозорості тарифів та умов укладення договорів. Наявність ефективної системи державного контролю також сприяє стимулюванню інновацій та впровадженню нових технологій у секторі телекомунікацій. Державні програми та ініціативи можуть сприяти розвитку швидкісного Інтернету, розширенню покриття мобільного зв'язку та іншим інноваційним проектам.

3.2 Шляхи вдосконалення механізмів державного регулювання ринку телекомунікацій в Україні на засадах передових зарубіжних практик

Згідно з опитуваннями, значна переважна група населення України демонструє задоволення або відсутність бажання користуватися сучасними телекомунікаційними технологіями. Причиною цього є те, що інноваційні технології, зокрема, у секторі телекомунікацій, переважно розвинені в провідних країнах світу, а в Україні вони застосовуються із відставанням у розвитку від них на кілька років [14]. Водночас динаміка тенденцій останніх років підтверджує, що галузь телекомунікацій – це та сфера, котра буде

впевнено рухатися вперед. Це доводить і оприлюднений Державною службою статистики України огляд показників валового внутрішнього продукту за 1 квартал поточного року.

Телекомунікаційний сектор є сферою, що забезпечує інтеграцію різних об'єктів та суб'єктів в єдине інформаційне та комп'ютерне середовище (ІКТ), і відіграє ключову роль у формуванні «твердої» цифрової інфраструктури. Активність держпідприємств ІКТ України знайшла своє вираження у даних статистичної звітності за типом економічної діяльності «Інформація та телекомунікації». Основним фінансовим джерелом інноваційного зростання є обсяг капітальних інвестицій. Таким чином, виконаємо оцінку динаміки зміни обсягу інвестицій в основний капітал в економіку України в загальному та в сферу інформатизації та телекомунікацій у 2018-2022 роках. Показники розрахунку наведені в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Інвестування сфери ІКТ України

Показники за роками	2019	2020	2021	2022
Капітальні інвестиції в економіку України	526,30	584,40	419,80	528,80
Щорічна динаміка капітальних інвестицій в економіку	1,28	1,11	0,72	1,26
Капітальні інвестиції у діяльність «Інформація та телекомунікація»	28,6	20,9	21,1	20,1
Частка капітальних інвестицій у діяльність «Інформація та телекомунікації» в загальному обсязі інвестування, %	5,4	3,6	5,0	3,8

Джерело: авторська розробка

Аналізуючи дані, наведені в таблиці 3.1., можна побачити, що протягом останніх років обсяг капітальних інвестицій в економіку України стабільно зростав аж до 2020 року. Спад загальної динаміки економіки, зумовлений виникненням пандемії коронавірусу COVID-19, вплинув на зниження обсягів капітальних інвестицій у 2020 році (на 28%). Разом з тим, у 2021 році показники обсягів інвестицій досягли рівня 2018 року. Натомість спостерігається дещо інша тенденція в секторі інформації та телекомунікацій. Зокрема, до 2018 року обсяг капітальних інвестицій суттєво зростав з року в рік (на 68% у 2018 році

порівняно з 2017 роком). Водночас, починаючи з 2019 року, він різко скоротився – на 27%. У 2021 році спостерігався незначний стрибок інвестицій, але у 2021 році відбулося чергове зниження рівня капітальних інвестицій на аналізованій ділянці – на 5%. Разом з тим, скоротилася питома вага інвестицій в інформацію та телекомунікації в структурі загального обсягу інвестицій: з 5,4% у 2018 році до 3,8% у 2021 році [37].

На початку 2022 року, в умовах військового конфлікту на території України, стала особливо актуальною проблема доступності телекомунікаційних технологій для населення. Опитування показали, що більшість громадян висловлює незадоволеність або недостатню задоволеність цим питанням. Суворі обставини війни та обмеження доступу до інноваційних технологій унаслідок конфлікту породжують відчуття відставання у цій сфері, оскільки багато інновацій розробляються та впроваджуються з запізненням на кілька років у порівнянні з розвиненими країнами. Зокрема, доступ до сучасних технологій стає проблематичним через обмеження руху людей та блокування зв'язку у деяких районах. Такі обставини підштовхують українське суспільство до шукання шляхів поліпшення та розвитку телекомунікаційного сектора в умовах війни і обмежень.

Аналізуючи дані таблиці 3.1, спостерігається стійка тенденція до зниження попиту на послуги фіксованого телефонного зв'язку в умовах широкого розповсюдження послуг мобільного телефонного зв'язку. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, зазначає, що пошкодження кабельної лінійно-кабельної інфраструктури мереж фіксованого зв'язку спричиняє тривалі періоди відключення абонентів від мережі. Збільшуються доходи від фіксованого доступу до Інтернету та мобільного зв'язку. Спостерігається зростання попиту на програмне забезпечення та мобільні додатки, які допомагають користувачам замінити класичну фіксовану телефонію на голосовий та відеозв'язок завдяки Інтернету. Прогнозується, що в найближчі 10 років користувачів фіксованого телефонного зв'язку переходитимуть на мобільний зв'язок, з огляду на ці

тенденції.

Потребу в реформуванні нинішніх технологій зв'язку обумовлюють зростання потоків даних, чисельності девайсів Інтернету речей (IoT) та кількості користувачів, які застосовують Інтернет. Також користувачі стають все частіше обмінюються цифровими даними високої роздільної здатності (відео, фото, музика) один з одним, через що зростає напруженість роботи мереж передачі даних, що наряду зі зростаючим використанням супутникового зв'язку в комунікаціях унеможлиблює відмову від впровадження інновацій. Принцип дії FBG передбачає створення ланцюжків передавання даних без руйнування оптоволокна. Така ефективність досягається завдяки використанню датчиків, розміщених у оптоволокні (до 30 на одне волокно). Таке обладнання захищене від електромагнітних перешкод і може використовуватися в небезпечних умовах, зокрема, в умовах радіації чи вибухів, що є надзвичайно важливим для України у воєнний час.

Розбудова мережі 5G є досить актуальним питанням для крупних країн з підвищеною щільністю абонентів (Китай, США, Великобританія, Японія), а тому є об'єктивною необхідністю для їхнього розвитку. Що стосується України, то для неї розвиток мережі 5G не є терміновим, однак ситуація кардинально зміниться вже в найближчі кілька років. Початок відновлення країни після війни, яке супроводжуватиметься масштабними програмами будівництва, реконструкції та відновлення всього втраченого, призведе до великої концентрації користувачів мережі в одному місці (особливо у великих містах). Через це стандартна мережа 4G не зможе повноцінно задовольнити потреби споживачів. Провідні гравці телекомунікаційного ринку, лідером серед яких є «Київстар», вже приступають до розробки та впровадження початкових етапів стратегії розбудови мережі 5G в Україні. Серед інших важливих телекомунікаційних трендів, що впливають на галузь, штучний інтелект і машинне навчання. Трансформація цифрових процесів вимагає вилучення значущої інформації з даних, зібраних датчиками та пристроями Інтернету речей. Одночасно розширення та ускладнення Інтернету створює потребу у

забезпеченні високих швидкостей та низьких затримок, що зумовлює появу нових рішень для управління інтернет-зв'язком. Світовий телекомунікаційний ринок вже розвиває рішення на засадах штучного інтелекту, які спрямовані на вирішення різноманітних проблем, пов'язаних з продуктивністю мережі.

Подальший розвиток телекомунікацій має відбуватись за основними напрямками:

- активізація темпів розвитку телекомунікаційних мереж з упровадженням сучасних технологічних досягнень (радіотехнологій, волоконно-оптичних та мережевих технологій тощо);
- забезпечення реалізації нормативно-правової діяльності у телекомунікаційній сфері, спрямованої на посилення конкурентних переваг суб'єктів підприємництва у сфері телекомунікацій;
- забезпечення реалізації регуляторної політики у сфері телекомунікацій, націленої на досягнення об'єднання (консолідації) потенціалу суб'єктів ринку телекомунікацій з ціллю розв'язання основних проблем галузі та підвищення ефективності їх діяльності;
- забезпечення вдосконалення нормативно-правової бази у сфері телекомунікацій.

Проблеми в сфері телекомунікацій включають в себе наступні:

- слабкий рівень охоплення широкосмуговими телекомунікаційними сервісами населення, промислових підприємств, установ та організацій;
- спостерігається тенденція до збільшення нерівномірності надання електронних послуг та зменшення доступу користувачів до публічних телекомунікаційних ресурсів (особливо у сільській частині, гірській місцевості та депресивних регіонах);
- наявність на фіксованих загальнодоступних телекомунікаційних мережах модернізованого та фізично вичерпаного аналогового обладнання, що негативно впливає на підвищення ефективності роботи операторів телекомунікацій та обмежує розвиток сфери телекомунікацій;
- присутність великої чисельності учасників ринку телекомунікацій,

зумовило неузгодженість дій та відсутність комплексного підходу до проблемних питань розвитку телекомунікацій;

- нераціональне використання операторами ліній зв'язку можливостей волоконно-оптичних комунікацій та мереж стільникового зв'язку;

- відсутність ефективного державного регуляторного впливу на ринок телекомунікацій;

- проблема недостатнього фінансового та матеріально-технічного ресурсного забезпечення вироблення наукового підходу до принципів державної політики щодо нормативно-правового впливу на ринок телекомунікацій;

- слабкий рівень узгодження діяльності з розвитку мереж загального користування з боку органів виконавчої влади;

- незавершеність нормативно-правового регулювання інвестиційної діяльності;

- непристосованість системи нумерації телефонної мережі загального користування до міжнародних та європейських вимог;

недостатній вибір альтернативних мереж операторів телекомунікацій [47].

Існуюче законодавство щодо фінансової доступності позначається на діяльності всього ринку стаціонарного зв'язку, стримуючи надходження операторів (через механізм цінового регулювання) або додатково обтяжуючи кошти місцевих бюджетів (шляхом запровадження пільг за професійними та іншими ознаками, не зумовленими забезпеченням економічної доступності послуг). Пропонується взагалі скасувати цінове ціноутворення та пільги на користування послугами фіксованого зв'язку, запровадивши адресну грошову допомогу окремим категоріям громадян, що опинилися за межею бідності, на підключення послуг рухомого (мобільного) телефонного зв'язку та придбання кінцевого (термінального) апарату. Подібна адресна допомога повинна надаватися лише після аналізу фінансової спроможності домогосподарств і лише на один вид зв'язку.

Принцип EESS пропонує забезпечення доступності універсальних

цифрових послуг голосового зв'язку принаймні у фіксованому населеному пункті, що дозволяє використовувати як фіксовані, так і мобільні технології. При такому підході враховуються реальні незадоволені потреби споживачів у голосових послугах, що значно зменшує обсяг необхідної державної підтримки і, відповідно, її на втручання у процес функціонування ринку. Враховуючи, що саме від рівня конкурентоспроможності на ринках зв'язку залежить рівень цін на послуги, потрібно вжити необхідних законодавчих заходів для зростання конкуренції, повноцінно застосовувати інструменти аналізу ринку та встановлення спеціальних процедур для середніх та малих операторів, визначених ДЕСС, зокрема, забезпечення доступу для них до каналів зв'язку та інфраструктури, спільного користування об'єктами фізичної інфраструктури, заключення національних угод про роумінг. Крім того, потрібно поступово відмовитися від запровадження загальнообов'язкового державного пенсійного збору, адже саме він призводить до різкого подорожчання послуг мобільного зв'язку.

Діюче нормативно-правове забезпечення географічної доступності створило умови для покриття мобільним зв'язком переважної більшості населених пунктів, натомість покриття мереж фіксованого зв'язку в перспективі суттєво зменшиться через недоцільність утримання мереж у малонаселених регіонах з огляду на фінансову недоцільність. Також існуватиме ризик подальшого звуження покриття мобільного зв'язку через з припинення надання послуг у стандарті CDMA та переходом до використання частот 900 МГц для передачі даних у стандарті 4G. Тому фокус державної регуляторної політики необхідно змістити на виявлення недоліків у покритті та вжиття заходів для їх усунення за потребою.

Задля цього профільним державним органам необхідно:

- здійснити інвентаризацію територій та ідентифікувати території, що вимагають додаткового підключення до мережі голосового зв'язку;
- здійснювати надання операторами доступу на спеціальних преференційних умовах до інфраструктури державної та комунальної власності

на зазначених територіях для розташування операторами телекомунікаційних мереж;

- використовувати засоби державно-приватного партнерства;
- у випадках, коли вирішення проблеми в інший спосіб неможливе, накласти на операторів спеціальні зобов'язання з метою надання послуг телефонного зв'язку (з урахуванням їхніх фінансових та технічних можливостей) за наявності гарантій належної компенсації;

- з огляду на те, що проблеми щодо доступності послуг пов'язані з окупністю витрат на створення мереж, держрегулювання має бути направлено на забезпечення вартості будівництва мереж, передусім у віддалених та сільськогосподарських регіонах;

- підвищити коефіцієнт придатності радіочастотного ресурсу, в тому числі в контексті вимог Ліцензійних умов на користування радіочастотним ресурсом для потреб рухомого (мобільного) зв'язку.

Галузь послуг із надання доступу до мережі Інтернет потребує дієвої механізму захисту прав та дотримання основних законних інтересів користувачів, що має містити, серед іншого, такі елементи:

- забезпечення органами влади можливості досудового розгляду спорів між операторами та провайдерами послуг;

- створення можливості застосування процедури спрощеного судового розгляду спорів;

- впровадження механізму колективного захисту прав споживачів на підставі колективних позовів на користь невизначеного кола осіб;

- запровадження посилення покарань за порушення прав споживачів;

- встановлення рівних можливостей для забезпечення прав споживачів на отримання державної допомоги, зокрема, тих, хто користується послугами знеособлено;

- введення діючих механізмів щодо захисту від спаму;

- законодавчо затвердити мету щодо встановлення високого стандарту прав споживача у царині електронних телекомунікацій.

- розширення та оптимізація механізмів сертифікації та легалізації обладнання;
- виконання вимог чинного законодавства стосовно можливості здійснення операторами доступу до власників інфраструктури для створення телекомунікаційних мереж;
- регламентація порядку міжоператорського доступу до фізичної інфраструктури з метою створення технічних засобів для розміщення телекомунікаційних мереж;
- сприяння встановленню порядку оформлення договорів про встановлення сервітутів для розміщення телекомунікаційних мереж;
- виправлення недосконалостей нормативно-правових актів, які зумовлюють появу додаткових витрат при створенні та використанні мереж, передусім через невідповідність певних нових технологій нормам законодавства; розповсюдження вимог до транспортних телефонних мереж з комутацією каналів (на базі протоколу SIP) на технології з комутацією пакетів даних;
- запровадження «платної» телефонної нумерації (зона нумерації – територія України) для надання послуг телефонного зв'язку не прив'язуючи її до окремої телекомунікаційної технології передачі голосових повідомлень;
- посилення ефективної взаємодії правоохоронних структур у питаннях протидії викраденню кабелів та пошкодженню телекомунікаційних мереж;
- оновлення чинних нормативних документів, що закріплюють основи організації та функціонування мереж телекомунікацій, визначають технічні вимоги до маршрутизації трафіку та взаємного з'єднання мереж телекомунікацій;
- введення стандарту забезпечення технологічної неупередженості при наданні послуг рухомого (мобільного) телекомунікаційного зв'язку та при регулюванні користування радіочастотним ресурсом та наданні голосового зв'язку.

Протягом середньострокової перспективи реформи Уряду мають бути сконцентровані на викоріненні чинних слабких позицій економіки України та подоланні ідентифікованих негативних структурних зрушень для активізації економічних процесів, а також на забезпеченні умов для подальшого розвитку галузей, які найбільше сприятимуть зростанню рівня цифровізації економіки. Завдяки новим умовам пандемічного та постпандемічного періоду державного фінансування відбудуватиметься активізація процесів створення високотехнологічних галузей та виробництв, що базуються на використанні технологій середнього та високого ступенів розвитку. Формування державного регулювання у сфері телекомунікацій здійснюється за етапами та процесами зображеними в Таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Побудова державного регулювання в сфері телекомунікацій

Етапи – процеси побудови	Призначення – формування наборів даних	Результати та теоритико-методологічне забезпечення
Планування технологічного розвитку мереж	Виявлення індикаторів, потрібних для фінансування будівництва мереж та обслуговування на державному рівні	Розробка моделі взаємодії мереж операторів, визначаючи одиниці оцінки надання послуг та моніторингу стану мереж, а також індикатори їх мереж. Формування технологічних планів для розвитку операторів, визначаючи терміни їх реалізації та індикатори досягнення.
Створення конкурсних умов для операторської діяльності	Для визначення кількості ліцензій	Визначення ліцензійних характеристик телекомунікаційних послуг згідно з класами та різновидами діяльності телекомунікаційних послуг, технологічних вимог до роботи операторів, а також правил. Дотримання відповідності вимогам державних стандартів і нормативних документів щодо створення та використання мереж у складі ТМЗК, розробка вимог до показників розвитку мереж ТМЗК, формування вимог до проведення кількісної оцінки показників розвитку мереж.
Класифікація ринків та вплив послуг	Для кількісної оцінки сегментів ринку послуг та концентрації ринкової потужності операторів	Розроблення переліку видів базисних (оптових), розподільних та допоміжних сервісних послуг згідно з типами мереж, а відтак – визначення оператора з виключною монопольною ситуацією та механізмів формування тарифів на ці послуги. Розробка методологічних основ щодо визначення

		оператора з значною ринковою часткою та інструментів її обмеження за посередництвом регуляторного регулювання тарифів.
Формування принципів тарифоутворення	Визначення вартісних показників, які є первинними параметрами для розрахунку тарифів	Розробка методики тарифоутворення на послуги: операторам з монопольною перевагою на ринку, на окремі види діяльності, на нові види послуг та послуги з передачі та експлуатації мереж, що перебувають під державним регулюванням. Визначення поняття послуг, діяльність яких не підпадає під державне регулювання.
Організація взаємодії регуляторного органу та операторів	Для визначення організаційної та функціональної побудови взаємодії між користувачами телекомунікаційного сектору	Визначення функціональних можливостей регуляторних органів та функцій операторів, а також рекомендації стосовно методики організації моніторингу та збору вихідних даних. Покращення форм звітності щодо операторської діяльності, уточнення механізмів перевірки та аудиту операторської діяльності. Розробка інформаційно-аналітичної інфраструктури для накопичення, переробки та використання отриманих даних для побудови прогнозних економічних моделей розрахунків тарифів та аналізу дієвості державного регулювання.
Оцінка ефективності системи тарифоутворення	Для аналітичної роботи та прогнозування діяльності регуляторного органу та телекомунікаційного сектору	Вироблення показників та розроблення критеріїв оцінювання впливу нормативно-правового закріплення регулювання тарифів на зміну обсягу валового внутрішнього продукту, доходів/прибутків операторів, обсягів науково-технічного розвитку мережі, збільшення асортименту надаваних телекомунікаційних послуг, а відтак на зростання кількості споживачів телекомунікаційних послуг, що надаються.

Джерело: авторська розробка

Визначальним фактором забезпечення результативної діяльності операторів із впровадження телекомунікаційних мережевих взаємоз'єднань є встановлення тарифів як системне окреслення методичного підґрунтя щодо регулювання та встановлення тарифів на їхні послуги. Ідентифіковані причинно-наслідкові закономірності на окремих етапах реалізації процесу формування та функціонування зазначеної системи забезпечують ідентифікацію ключових задач, вирішення яких є базою для отримання ключових кількісних та якісних параметрів для забезпечення процесу державного регулювання тарифоутворення.

Систему методологічних підходів до державного регулювання тарифоутворення у сфері телекомунікацій розглянуто як систему взаємопов'язаних методів державного регулювання, аналітичних та практичних інструментів, сукупність яких формує комплекс організаційних, правових та економічних засад для ефективного здійснення діяльності державного регулятора та діяльності операторів телекомунікацій. Тарифна система як складова частини державного врегулювання у сфері господарювання повинна сприяти забезпеченню учасникам ринкових відносин широкого спектру послуг телекомунікацій для обміну інформацією, оптимізації процесу приєднання мереж операторів, недопущенню виникнення ситуацій непередбачених банкрутств, забезпеченню захисту інтересів споживачів від штучно встановлених завищених тарифів, розвитку конкуренції.

Складові системи тарифоутворення охоплюють: стратегію державного регулювання у питаннях тарифного регулювання, спрямовану на дотримання інтересів операторів міждержавних мереж, попередження виникнення антиконкурентних дій з використанням значної ринкової влади; механізми формування тарифів на послуги приєднання та їх призначення, які спрямовані на стимулювання процесів скорочення витрат та забезпечення росту результативності діяльності за рахунок інвестицій та інновацій. Дослідження існуючих підходів до тарифоутворення (історичних витрат, короткострокових приростних витрат, роздрібною вартості, «відправник залишає все собі», розподілення доходів, обмеження цін) підтвердило, що при виборі способу регулювання варто ґрунтуватися на основі співставлення методик обчислення затрат, максимально повного висвітлення яких відповідає організаційно-технічному процесові постачання телекомунікаційних послуг.

Необхідно враховувати, що інструменти держрегулювання у телекомунікаційній сфері підлягають виключно методам, спрямованим на обмеження конкуренції, не повинні обмежувати конкуренцію, не суперечити основним принципам функціонування ринкової економіки, забезпечувати сприяння розвитку конкуренції, не допускати порушення прав користувачів та

обмеження конкуренції з використанням операторів телекомунікацій, що перебувають на території України на домінуючому рівні. Одночасно необхідно гарантувати забезпечення стійкої та захищеної роботи мереж, готовності та безперебійного надання послуг комунікацій на всій території країни всіма користувачами в рамках відкритої конкуренції між постачальниками послуг [20]. Задля здійснення повноцінного впровадження конкурентної моделі регулювання необхідно:

- запровадити уніфіковану термінологію визначення домінування на монопольних товарних ринках у галузях зв'язку (значної ринкової влади) та уніфікувати термінологію конкурентного законодавства та законодавства у сферах телекомунікацій;
- встановити чіткий критерій щодо доступності комунікаційних послуг для кінцевих споживачів;
- встановлюються кваліфікаційні характеристики визначення домінуючого положення на товарних ринках;
- запровадити адаптаційний період для переходу до конкурентоспроможної моделі регулювання;
- сформулювати економічно доцільний спосіб структурування та класифікації секторальних товарних ринків;
- сформулювати визначення основних напрямів та адекватних методів регулювання державної регуляторної політики у сфері телекомунікацій;
- здійснити процедуру щодо поділу функцій органів влади у сфері врегулювання регулювання діяльності в області комунікацій та принципів їхньої взаємодії;
- розмежувати компетенції органів управління у сфері регулювання діяльності у сфері телекомунікацій та принципи їх взаємодії [21].

Задля гарантування рівноправної конкуренції, порядку доступу телекомунікаційних мереж операторів до мережі загального користування органами виконавчої влади розроблені нормативні документи, котрі

передбачають регулювання процедури підключень телекомунікаційних мереж операторів відомчих та розподілених каналів телекомунікацій до телекомунікаційної мережі товариства, порядок підключень телекомунікаційних мереж товариства, нормування пропуску телефонного трафіку в мережі телекомунікацій товариства, порядок організаційної та науково-технічної взаємодії операторів телекомунікаційних мереж товариства.

Втім, проведений аналіз практичного впровадження цих регуляторних документів телекомунікаційними організаціями продемонстрував, що проведення процедури підключень призводить до утворення значної частки конфліктних відносин та спорів, випадків порушення законодавства України та дискримінації одних операторів телекомунікацій з боку інших. Задля дотримання динамічного та дієвого поступу ринку електрозв'язку необхідним є покращення механізмів регулювання діяльності у даній сфері, а саме: підвищення якості обслуговування споживачів та вдосконалення законодавства у сфері телекомунікаційних послуг.

Правильно сформована робота з постачання телекомунікаційних послуг гарантує взаємну участь суб'єктів телекомунікацій у спільному наданні мережевих сервісів. Підґрунтям для успішного розвитку галузі є забезпечення створення державою умов, які сприяють вільній конкуренції операторам телекомунікацій один з одним на рівних засадах.

Впровадження зазначених вище заходів забезпечить:

- остаточне вирішення комплексу завдань з розвитку мереж рухомого (мобільного) зв'язку стандарту другого покоління та запровадження мереж рухомого (мобільного) зв'язку третього покоління, що забезпечить можливість виходу на рівень розвитку подібних мереж у розвинутих країнах світу;
- зростання потужності транспортних телекомунікаційних мереж більш ніж у три рази з перспективою побудови мереж та послуг нового покоління для обслуговування потреб усіх операторів, провайдерів телекомунікацій й відомчих (корпоративних) мереж у транспортних телекомунікаційних мережах;

- формування Національної супутникової інформаційно-телекомунікаційної системи, що сприятиме зменшенню витрат коштів на організацію оренди іноземних систем супутникового зв'язку та дозволить істотно розширити використання можливостей супутникових систем для надання телекомунікаційних послуг;
- створення умов для широкого доступу населення до високоякісних телекомунікаційних ресурсів за доступними тарифами на всій території України та гарантування рівних прав для фізичних і юридичних осіб, що залучаються до цієї діяльності або отримують телекомунікаційні ресурси;
- формування єдиної системи оперативно-технічного управління діяльністю телекомунікаційних мереж в режимах надзвичайних ситуацій, введення надзвичайного та воєнного стану;
- включення інформаційної інфраструктури України до складу європейської інформаційної мережі та світової інформаційної інфраструктури;
- створення можливостей для надання інформаційно-комунікаційних сервісів у європейському та світовому інформаційному просторі;
- реалізація умов приєднання України до СОТ, передусім у сфері торгівлі послугами електрозв'язку;
- нарощування місткості та розширення пропускної спроможності каналів доступу до телекомунікаційних транспортних мереж із впровадженням перспективних технологічних розробок, зокрема, радіотехнологій;
- закінчення роботи з впровадження переходу від аналогових до цифрових технологій в загальнодоступних телекомунікаційних мережах та створення цифрових мереж фіксованого наземного ефірного телерадіомовлення.

Програма розвитку телекомунікаційної галузі передбачає виконання комплексу пріоритетних завдань, спрямованих на забезпечення якісного та доступного надання телекомунікаційних сервісів для широких верств населення в Україні. Критично важливими для створення високоякісного та швидкісного зв'язку, що забезпечує світові стандарти, є продовження розробки мереж

стільникового зв'язку другого покоління та початок розгортання мереж третього покоління. Завдяки цьому Україна наблизиться до технологічного розвитку розвинутих країн світу. Нарощення спроможності телекомунікаційних мереж транспортної телекомунікації та розвиток нових поколінь дозволить відкрити додаткові можливості для поширення спектру надаваних послуг та задоволення потреб операторів і провайдерів телекомунікаційних послуг різних галузей.

Перехід від аналогових до цифрових стандартів у транспортних телекомунікаційних системах загального користування є суттєвим зрушенням на напрямку вдосконалення якості послуг та підвищення ефективності їх функціонування. Одним з основних пріоритетів Концепції є широке забезпечення населення широким спектром телекомунікаційних послуг високої якості за прийнятними цінами. Такий підхід забезпечить розвиток інформаційного простору та дозволить підвищити рівень комунікацій між населенням та державою.

Формування Національної системи телекомунікацій є одним із найважливіших кроків на шляху до забезпечення незалежності та розвитку власної телекомунікаційної інфраструктури України. Запровадження комплексу оперативного-технічного управління телекомунікаційними мережами в режимі надзвичайних ситуацій, воєнного та надзвичайного стану гарантуватиме надійність та безпеку зв'язку під час кризових ситуацій. Включення інформаційної інфраструктури України до світової та європейської інформаційних систем сприятиме міжнародному співробітництву та обміну інформацією. Дотримання умов вступу України до СОТ щодо торгівлі телекомунікаційними послугами дасть змогу отримати відкритий та справедливий доступ до міжнародних телекомунікаційних ринків, що сприятиме економічному зростанню та розширенню можливостей для бізнесу та споживачів. Подібні ініціативи допоможуть зміцнити інфраструктуру та покращити конкурентні позиції країни у глобальному інформаційному просторі.

Висновки до розділу 3. Перш за все, передові зарубіжні практики показують, що розвиток телекомунікацій є ключовим для економічного зростання країни та включення її в світові інтеграційні процеси. Галузь телекомунікацій є однією з найдинамічніших і відіграє важливу роль у розвитку сучасного суспільства. Досвід розвинених країн свідчить про те, що темпи розвитку цієї галузі визначають рівень індустріалізації та інноваційного потенціалу країни.

Щодо України, наявність значних проблем у сфері телекомунікацій, зокрема, недостатня доступність новітніх технологій, затримка у впровадженні інновацій та нестабільність якості послуг. Проте, спостерігається позитивна тенденція до розвитку галузі, що зумовлена зростанням сектору інформаційних технологій та активним розвитком мобільного зв'язку. Удосконалення механізмів державного регулювання ринку телекомунікацій в Україні потребує прийняття ряду заходів. Наприклад, необхідно активніше використовувати передовий досвід інших країн у сфері телекомунікацій та адаптувати його до внутрішніх умов. Важливо також забезпечити стабільний розвиток галузі, сприяти інноваційним проектам та підвищити якість послуг.

Одним з головних напрямків удосконалення механізмів державного регулювання ринку телекомунікацій є підтримка інновацій та стимулювання розвитку новітніх технологій. Це може бути досягнуто шляхом створення сприятливого інвестиційного клімату та підтримки інноваційних стартапів. Крім того, важливо забезпечити стабільність та надійність телекомунікаційної інфраструктури, що є передумовою для забезпечення ефективного функціонування та конкурентоспроможності ринку. Отже, удосконалення механізмів державного регулювання ринку телекомунікацій в Україні потребує комплексного підходу та активного використання передового досвіду світових лідерів у цій галузі. Забезпечення стабільного та сталого розвитку телекомунікаційного сектору є важливою складовою стратегії економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності країни.

Крім того, активна співпраця з міжнародними партнерами та прийняття

передового досвіду з розвинених країн також може сприяти зміцненню регуляторного середовища в галузі телекомунікацій. Такий комплексний підхід дозволить забезпечити стале та стабільне зростання та конкурентоспроможність телекомунікаційного сектору в Україні, що сприятиме загальному економічному розвитку країни.

ВИСНОВКИ

У роботі на основі аналізу теоретичних джерел та чинного законодавства вирішено наукове завдання дослідження питань вдосконалення механізмів державного регулювання ринку телекомунікацій в Україні. В результаті проведених досліджень були зроблені наступні висновки:

1. Досліджено концептуальні засади та уточнено сутність базових понять дослідження «державне регулювання», «механізми державного регулювання ринку телекомунікацій». На прикладі думок вчених таких як Н. Саніахметова, О. Оболенський, О. Зайчук, Н. Оніщенко, В. Бакуменко, В. Князев та інших було продемонстровано, що державне регулювання розглядається як комплекс заходів, спрямованих на управління суспільними відносинами з метою досягнення певних цілей та забезпечення публічних інтересів. Також було визначено, що механізми державного регулювання є інструментами, за допомогою яких держава здійснює вплив на економічні та соціальні процеси для досягнення своїх цілей. Ці механізми можуть включати в себе правові норми, організаційні структури, економічні інструменти та інші ресурси. У контексті ринку телекомунікацій дослідження вказують на важливість належного державного регулювання для забезпечення ефективності та розвитку цього сектору. Механізми державного регулювання ринку телекомунікацій можуть включати в себе встановлення правил конкуренції, надання ліцензій, контроль за якістю послуг, регулювання тарифів та інші заходи, спрямовані на забезпечення стабільності та розвитку цього ринку. Так, розуміння концепції державного регулювання та механізмів його здійснення є важливим для формулювання ефективної державної політики у різних сферах економіки та суспільства, включаючи ринок телекомунікацій.

2. Окреслено пріоритети та напрями розвитку ринку телекомунікацій в Україні. Зокрема, з'ясовано, що сновні напрями розвитку включають в себе забезпечення доступності та якості послуг для всіх верств населення, створення умов для інновацій та технологічного прогресу, а також розвиток

конкурентного середовища та ефективного використання телекомунікаційного ресурсу. Пріоритети розвитку ринку телекомунікацій української економіки визначаються не лише потребами споживачів, а й стратегічними цілями держави у створенні сучасної інформаційної інфраструктури. Важливим напрямом є забезпечення доступності та якості послуг у всіх регіонах країни, що сприятиме зменшенню цифрового розриву та підвищенню рівня комунікаційної грамотності серед населення. Розвиток інновацій та технологічний прогрес є ще одним ключовим напрямом, оскільки він дозволить українському ринку телекомунікацій відповідати на виклики глобального ринку та реалізувати нові можливості, такі як впровадження мереж наступного покоління та розробка інноваційних послуг. Розвиток конкурентного середовища та ефективного використання телекомунікаційного ресурсу сприятиме стимулюванню конкуренції між операторами, що забезпечить покращення якості та доступності послуг для споживачів.

3. Визначено методiku та проведено аналіз результативності механізмів державного регулювання ринку телекомунікацій в Україні, що включає: встановлення правил і ліцензування, захист прав споживачів, стимулювання конкуренції та інвестицій, а також постійний моніторинг і відповідальність за порушення. Аналіз результативності ґрунтується на показниках доступності, конкуренції та якості послуг. Крім того, аналіз результативності механізмів державного регулювання ринку телекомунікацій в Україні дає змогу стверджувати, що хоча існують законодавчі акти, що встановлюють базові принципи регулювання у цій сфері, а також програмні документи, спрямовані на розвиток телекомунікацій та цифрову економіку, їхня ефективність обмежена застарілими підходами та неактуальними стратегіями. Наразі, важливим викликом є необхідність адаптації регулювальних механізмів до сучасних реалій та вимог ринку. Відсутність чіткого визначення та систематизації механізмів державного регулювання у сфері телекомунікацій ускладнює їхню ефективність та сприяє нерівності в доступі до послуг. Напрямки розвитку та стратегії, викладені у програмних

документах, мають враховувати сучасні тенденції та потреби ринку, зокрема, впровадження новітніх технологій, створення інфраструктури для цифрового зв'язку в сільських районах, а також забезпечення надійності та безпеки телекомунікаційних мереж у надзвичайних ситуаціях. У цьому контексті, доцільно впроваджувати механізми моніторингу та оцінки ефективності регулятивних заходів, що дозволить оперативно коригувати стратегії та програми відповідно до потреб ринку та суспільства.

4. Досліджено процеси опору впровадженню змін у сфері державного регулювання ринку телекомунікацій та встановлено, що опір, який виникає при впровадженні змін у сфері державного регулювання ринку телекомунікацій, свідчить про складність процесу реформування даного сектору. Однією з ключових перешкод є концентрація ринку, що ускладнює впровадження нових правил через оборонність позицій ключових операторів. Корупція, недостатня прозорість у діяльності державних органів, а також політична нестабільність створюють додаткові труднощі. Недостатня освіченість громадськості і соціальний опір також гальмують прийняття та впровадження змін у регулюванні телекомунікаційного ринку. Опір у цій сфері вимагає комплексного підходу та дієвих заходів для забезпечення ефективного розвитку телекомунікаційного сектору в Україні.

5. Проаналізовано зарубіжний досвід державного регулювання ринку телекомунікацій та виявлено можливість його імплементації в Україні. Було визначено, що передові зарубіжні практики державного регулювання ринку телекомунікацій, які спостерігаються в США, ЄС та інших країнах, можуть стати цінним джерелом навчання та натхнення для України. Наприклад, досвід США з впровадження принципів мережевого нейтралітету через Федеральну комісію з питань зв'язку може послужити у прийнятті регулятивних рішень, спрямованих на захист інтересів споживачів та забезпечення справедливих умов конкуренції. Також важливо врахувати прогресивні стратегії ЄС, спрямовані на розвиток конкурентного та інноваційного телекомунікаційного сектору через гнучке регулювання та підтримку інвестицій. Україна має

можливість взяти на озброєння принципи та методики, випробувані кращими практиками країн-лідерів у галузі телекомунікацій. Це може включати створення гнучкої регуляторної системи, спрямованої на захист прав споживачів, стимулювання інвестицій у сучасну інфраструктуру та забезпечення конкурентоспроможності ринку. Загалом, адаптація передових зарубіжних практик у державному регулюванні телекомунікаційного ринку може допомогти Україні прискорити свій шлях до сталого та інноваційного розвитку цієї стратегічно важливої галузі.

б. Розроблено практичні рекомендації щодо удосконалення механізмів державного регулювання ринку телекомунікацій в Україні на засадах передових зарубіжних практик. Одним із напрямків удосконалення механізмів є стимулювання інвестицій у сектор телекомунікацій за допомогою залучення приватного капіталу та сприяння консолідації потенціалу суб'єктів ринку. Для цього необхідно розробити та впровадити регуляторну політику, спрямовану на підтримку інвестиційного клімату та забезпечення рівних умов для всіх учасників ринку. Крім того, рекомендується посилення нормативно-правової бази у сфері телекомунікацій з метою узгодження її з передовими міжнародними стандартами та врахуванням специфіки внутрішнього ринку. Це допоможе забезпечити стабільність та прозорість у секторі, а також захист прав споживачів та сприятиме зростанню конкурентоспроможності та інноваційному розвитку галузі. Напрямки розвитку, які були успішно застосовані у передових зарубіжних практиках, можуть бути адаптовані до умов України, враховуючи її специфіку та потреби. Це допоможе покращити доступність телекомунікаційних послуг, збільшити їх якість та ефективність, а також сприятиме сталому розвитку економіки та підвищенню рівня життя населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акименко О. Ю. Формування механізму сучасного регулювання зовнішньоекономічної діяльності як важливої передумови розвитку експортно орієнтованого виробництва. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. № 24. С. 5–9.
2. Бакуменко В. Методологія державного управління: проблеми становлення та подальшого розвитку. 2003. № 2. С. 316–320.
3. Білинська М. М. Розвиток партнерських відносин між органами державної влади і громадянами. *Актуальні проблеми*. 2012. № 2. С. 30–35.
4. Білюк А. Наукові витoki державного регулювання економічного розвитку країни. 2021. № 1. С. 1–12.
5. Васильєва Т. А., Леонов С. В., Кривич Я. М. Економічний ризик: методи оцінки та управління. 2015. 208 с.
6. Галан Л., Смоляр Ю. Інноваційні тенденції розвитку телекомунікаційного ринку України на прикладі провідних компаній. *Економіка та суспільство*. 2022. № 43. С. 1–9.
7. Голобородько А.Ю., Легомінова С.В. Індикативні фактори впливу на формування стратегій розвитку інформаційно-комунікаційних підприємств в умовах діджиталізації. № 3. 2023. С. 22–27.
8. Громико О.І. Вплив цифровізації на трансформацію системи державного управління України. *Вісник Національного університету цивільного захисту України*. 2020. №. 2 (13). С. 520–540.
9. Гудзь О. Є. Роль інновацій щодо забезпечення конкурентоспроможності та ефективності підприємства. *Економічні науки*. 2015. № 161. С. 3 –11.
10. Гуйда О. Г. Правовий механізм державного регулювання розвитку ринку телекомунікацій в Україні. 2019. С. 139-147.
11. Джур О.Є. Маркетинг телекомунікаційних послуг в Україні. № 37. 2019. С. 226–234.
12. Домбровська О. П.. Основні засоби державного регулювання у сфері

телекомунікації. *Товарознавчий вісник*. 2019. Т. 1, № 12. С. 304–315.

13. Зайчук О. В. Теорія держави і права. *Інтер*. 2006. 688 с.

14. Капелюшна Т.В. Експертна оцінка якості надання телекомунікаційних послуг. 2021. №8. С. 1–10.

15. Ківалов С. В. Адміністративне право. *Фенікс*, 2019. 136 с.

16. Кічурчак М. В. Просторовий розвиток сектора інформації та комунікації в Україні: інноваційна стратегія повоєнної економічної відбудови. *Збірник матеріалів міжнародної наукової конференції «гальчинські читання»*. 2023. С. 115 –118.

17. Коваль В.В. Соціально-економічна ефективність розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності операторів телекомунікацій. *Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту*. 2015. № 13. С. 154–161.

18. Коваль В.В. Стратегічні орієнтири розвитку сфери інфокомунікацій як складової національної інноваційної інфраструктури. *Проблеми економіки*. 2017. № 1. С. 89–93.

19. Кулаков, В. А. Щербельська, В. А. Основні тенденції розвитку телекомунікаційної галузі: проблеми та перспективи. *Вісник Донецького університету економіки і права*. 2013. № 1. С. 14–19.

20. Лях Ю.О. Пріоритетні напрями розвитку ринку телекомунікацій України. 2017. №7. С. 54–58.

21. Мальон Л. На шляху до єдиного цифрового ринку ЄС: телекомунікації. 2021. С. 1–31.

22. Оператори «великої трійки» отримали ліцензії на 4G у діапазоні 900 МГц. *Mind.ua*. URL: <https://mind.ua/news/20208878-operatori-velikoyi-trijki-otrimali-licenziyi-na-4g-u-diapazoni-900-mgc>(дата звернення: 26.01.2024).

23. Остапенко Ю. І. Окремі питання господарсько-правового забезпечення ринку телекомунікаційних. *Економічна теорія та право*. 2012. № 2 (9). С. 208–217.

24. Пенков М. Зміст і сутність державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. 2021. № 30. С. 1–12.

25. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності : Закон України від 11.09.2003 р. № 1160-IV : станом на 24 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15#Text>(дата звернення: 23.01.2024).

26. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року : Постанова Каб. Міністрів України від 03.03.2021 р. № 179 : станом на 4 трав. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-п#Text>(дата звернення: 20.01.2024).

27. Про телекомунікації : Закон України від 18.11.2003 р. № 1280-IV : станом на 1 січ. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1280-15#Text>(дата звернення: 29.01.2024).

28. Рекомендації парламентських слухань на тему: «Реформи галузі інформаційно-комунікаційних технологій та розвиток інформаційного простору України» / Верховна Рада України; Постанова, Рекомендації від 31.03.2016 No 1073-VIII – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1073-19>

29. Ромащенко В.А. Правове регулювання інформаційного суспільства в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 9(247). С. 100–105.

30. Сабурова С.А, Волокітіна О.І. Управління ресурсами доступу до ngn послуг. 2019. С. 1–2.

31. Савчук Є. Ю. Правове регулювання управління в сфері телекомунікацій. *Часопис Київського університету права*. 2016. № 1. С. 374–378.

32. Седікова І. О., Седіков Д. В. Сучасний стан розвитку телекомунікаційного простору України. *Економіка харчової промисловості*. 2015. № 24. С. 74–78.

33. Скиценко В. Д. Підвищення ефективності конкурентної політики в Україні. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2012. № 11 (138). С. 18–27.

34. Танащук К.О. Місце та роль електронних комунікацій у формуванні бізнес-процесів. *Економіка. Фінанси. Право*. 2017. №12. С. 60–62.

35. Танащук К.О. Складові системи тарифоутворення в сфері

телекомунікацій. *Причорноморські економічні студії*. 2016. № 8. С. 132–136.

36. Титаренко Л. М. Міжнародна економічна політика України: сучасні виклики та перспективи. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. № 22. С. 114–118.

37. Тюндер І. С. Концепція розвитку телекомунікацій в Україні. *Вісник східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2022. № 1(271). С. 41–46.

38. Франчук О.П. Державне регулювання ринку телекомунікаційних послуг в умовах структурних трансформацій національної економіки. *Економіка та управління національним господарством*. 2017. С. 58–61.

39. Фролова О., Чекмарьова В. Інтеграція України до європейського інформаційного простору. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2022. № 2 (13). С. 66–77.

40. Щупаківський Р. В. Про передумови формування адміністративно-телекомунікаційного права. *Scientific journal of public and private law*. 2019. Т. 3, № 1. С. 256–262.

41. Щуровська А. Ю. Характеристика передумов формування проектів розвитку підприємств сфери телекомунікацій України. № 22. 2020. С. 1-6.

42. Birbirenko S., Stankevych I., Banket N. Assessment of the impact of environmental risks of the telecommunications enterprise on its economic sustainability. *State and regions. series: economics and business*. 2022. No. 1. P. 72–76.

43. Bonner et al. In brief: telecoms regulation in USA *Lexology*. URL: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=9e7ab642-d7f6-43ed-814b-4025b62cbeaf>(date of access: 30.01.2024).

44. Czaplewski M. Managing frequencies as an important area for regulation of the eu telecommunications market. *Ekonomiczne problemy uslug*. 2018. Vol. 131. P. 91–97.

45. El Salvador S.A de C.V E. & Y. Tendencias sector TMT technology, media & telecommunications. *Realidad empresarial*. 2017. No. 4. P. 3–12.

46. Exploring the telecom regulatory authority of india act, 1997 - ipleaders. *iPleaders*. URL: <https://blog.ipleaders.in/exploring-telecom-regulatory-authority-india-act-1997/>(date of access: 29.01.2024).

47. Lutsenko O. Ukraine's integration into the EU's single digital market in the field of telecommunications. *Bulletin of dniproperovsk scientific research institute of forensic expertise of the ministry of justice of ukraine. economic sciences*. 2021. № 2(04). C. 5–11.

48. Narytnyk T., Kapshtyk S. Prospects for the Development of Geostationary Satellite Communications Systems in the World. Processing and Control in Information and Communication Systems. UKRMICO 2018. P. 146–166.

49. Rakhman M., Matsegora M. Analysis of the modern state of the mobile communication market in Ukraine. *Pryazovskyi economic herald*. 2019. No. 5. P. 70–82.

50. Recent developments in EU telecommunications regulation. *Crowell & Moring - Recent Developments in EU Telecommunications Regulation*. URL: <https://www.crowell.com/en/insights/client-alerts/recent-developments-in-eu-telecommunications-regulation>(date of access: 30.01.2024).

51. Shmaliy L. Information and communication security of economic security telecommunication enterprises: organizational and methodological approaches. *Economy. Management. Business*. 2019. No. 2. P. 97–103.

52. Tanashchuk K.O. Theoretical and Methodological Principles of Tariff Regulation in Telecommunications. 2018. 450 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

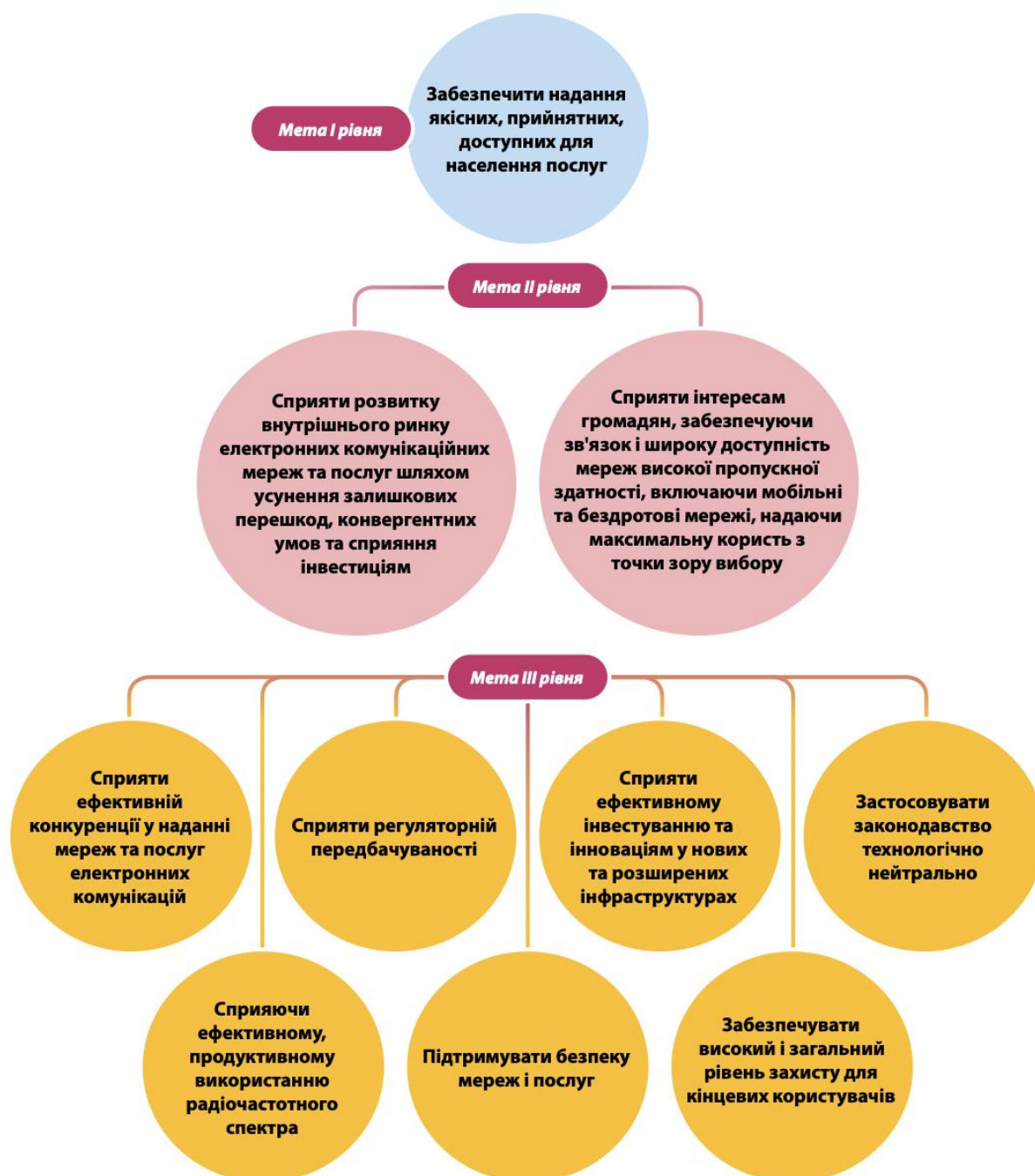
Механізми державного управління в умовах розвитку інформаційного суспільства

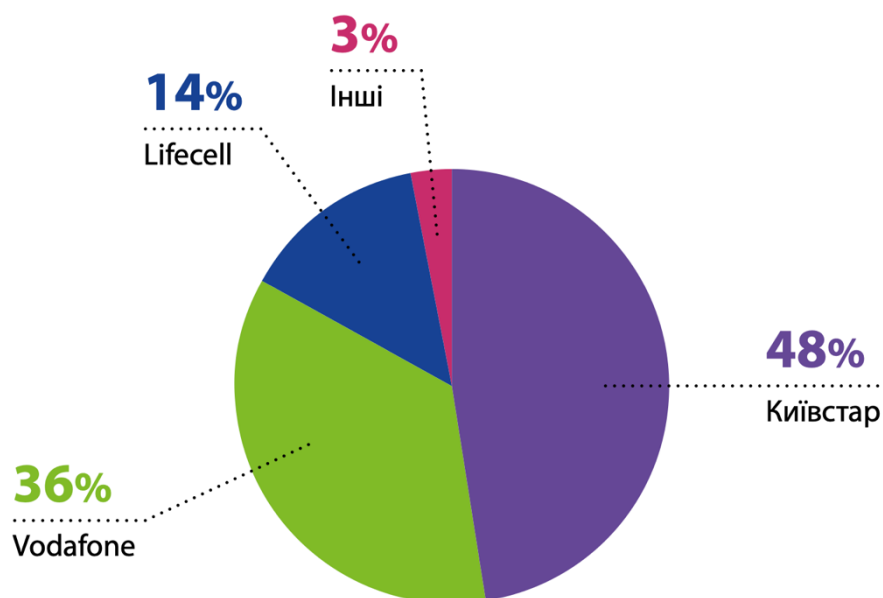
Напрями залучення громадянського суспільства у процес формування та прийняття державно управлінських рішень за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ)

Моніторинг виконання угоди про асоціацію

Ринкові частки на ринку мобільного зв'язку за абонентами

Вартість дешевого пакету мобільного зв'язку

Вартість дешевого пакету мобільного зв'язку, USD (PPP)

Iceland	58,11	Malta	31,64
Spain	55,93	Greece	28,13
Slovenia	54,02	Moldova	27,82
Ireland	53,87	Kyrgyzstan	27,68
Netherlands	49,02	France	27,15
Switzerland	47,27	Montenegro	27,11
Italy	44,85	Estonia	26,48
Germany	43,43	Bulgaria	26,38
Luxembourg	42,11	Armenia	25,62
United Kingdom	41,8	Bosnia and Herzegovina	25,28
Sweden	41,59	Azerbaijan	23,99
Turkey	40,45	Israel	23,36
North Macedonia	39,42	Cyprus	23,17
Poland	37,52	Lithuania	23,15
Hungary	37,15	San Marino	21,82
Czech Republic	35,92	Slovakia	20,19
Norway	35,15	Kazakhstan	19,2
Denmark	34,92	Belarus	18,42
Finland	34,74	Romania	16,13
Latvia	34,64	Ukraine	15,34
Austria	33,22	Russian Federation	15,28
Portugal	33,07	Albania	13,53
Belgium	32,08	Croatia	12,53
Serbia	31,78		

Проблеми та інтереси стейкхолдерів

Проблеми споживачів

Проблема	Носій	Масштаб	Динаміка
Цінова недоступність голосових послуг в фіксованому місці для окремих категорій споживачів	Потенційні споживачі телекомунікаційних послуг	До 700 тисяч осіб	Позитивна
Недоступність на окремих територіях послуг голосового зв'язку	Потенційні споживачі телекомунікаційних послуг	До 460 тисяч осіб	Позитивна
Відсутність простих і дієвих інструментів захисту прав та інтересів споживачів	Абоненти мобільного і фіксованого зв'язку	Невідомий	Відсутня
Спам	Абоненти мобільного зв'язку	Невідомий	Відсутня
Додаткові витрати споживачів, пов'язані з дзвінками на інші мережі	Абоненти мобільного і фіксованого зв'язку	Впливає на всіх абонентів зв'язку. Доходи операторів від термінації національного трафіку на власних мережах становили більше 1,6 млрд грн в 2019	Позитивна
Здорожчання послуг мобільного зв'язку через сплату збору на обов'язкове державне пенсійне страхування	Абоненти мобільного зв'язку	Впливає на всіх абонентів мобільного зв'язку. В 2019 році зібрано 2,7 млрд грн.	Відсутня
Неможливість абонента фіксованого телефонного зв'язку зберегти абонентський номер при зміні оператора	Абоненти фіксованого зв'язку	Невідомий	Відсутня

Проблема	Носій	Масштаб	Динаміка
Дороге будівництво мережі	Всі оператори комунікацій	Більше ста компаній	Відсутня
Додаткові витрати при розгортанні та експлуатації мереж, які є наслідком вад регуляторних інструментів	Оператори фіксованого голосового зв'язку	Десятки компаній	Відсутня
Необґрунтоване обмеження щодо порядку маршрутизації трафіку	Оператори фіксованого голосового зв'язку	Окремі компанії	Відсутня
Обмеження надання послуги фіксованого телефонного зв'язку територією географічного коду	Оператори фіксованого голосового зв'язку	Десятки компаній	Відсутня
Оплата операторами термінації трафіку безоплатних екстрених викликів	Оператори і провайдери мобільного і фіксованого голосового зв'язку	Більше ста компаній	Відсутня
Падіння попиту на фіксований телефонний зв'язок, що призводить до зниження доходів	Оператори фіксованого голосового зв'язку	Десятки компаній Абонентська база скорочується на 7-15% на рік	Негативна
Неможливість вільного визначення цін для абонентів	Оператори і провайдери фіксованого зв'язку	Десятки компаній	Відсутня
Втрати операторів від державного регулювання I-MTR	Оператори мобільного зв'язку	Менше десяти компаній За оцінками операторів, втрати становлять сотні мільйонів грн на рік	Відсутня
Нерівні податкові умови в частині пенсійного збору	Оператори мобільного зв'язку	Десятки компаній	Відсутня
Знищення телекомунікаційних мереж	Оператори фіксованого голосового зв'язку	Десятки компаній В 2018 відбулось більше 30 тисяч випадків крадіжок, які завдали збитків на суму 578 млн грн	Позитивна

Перелік законодавчих актів з питань голосових телекомунікацій

ПРОФІЛЬНІ ЗАКОНИ ТА ПРОГРАМНІ ДОКУМЕНТИ	
2	<i>Закон</i> України «Про радіочастотний ресурс України»
3	<i>Розпорядження</i> Кабінету Міністрів України від 07.06.2006 № 316-р «Про схвалення Концепції розвитку телекомунікацій в Україні»
НАДАННЯ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ ПОСЛУГ	
4	<i>Постанова</i> Кабінету Міністрів України від 11.04.2012 № 295 «Про затвердження Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг»
5	<i>Наказ</i> Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України від 24.06.2015 № 355 «Про затвердження Технічних вимог до телекомунікаційних мереж загального користування України щодо забезпечення надання телекомунікаційної послуги перенесення абонентського номера», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 17.07.2015 за № 872/27317
6	<i>Наказ</i> Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України від 14.04.2017 № 244 «Про затвердження Технологічного процесу взаємодії телекомунікаційних мереж між собою під час надання послуги перенесення абонентського номера і його подальшого обслуговування»
7	<i>Рішення</i> НКРЗІ від 25.08.2011 № 429 «Про затвердження Порядку надання послуги національного роумінгу», зареєстроване в Міністерстві юстиції України 13.09.2011 за № 1077/19815
8	<i>Рішення</i> НКРЗІ від 29.11.2012 № 624 «Про затвердження Основних вимог до договору Про надання телекомунікаційних послуг та визнання таким, що втратило чинність, рішення НКРЗІ від 26.03.2009 № 1420», зареєстроване у Міністерстві юстиції України 24.12.2012 за № 2150/22462
9	<i>Рішення</i> НКРЗІ від 05.04.2016 № 180 «Про затвердження Порядку надання операторами, провайдерми телекомунікацій звітності та інформації і визнання такими, що втратили чинність, рішень НКРЗІ від 04.11.2008 № 1189 та від 25.12.2008 № 1283», зареєстроване в Міністерстві юстиції України 18.05.2016 за № 739/28869
10	<i>Рішення</i> НКРЗІ від 28.11.2017 № 607 «Про затвердження Порядку реєстрації абонентів, які отримують телекомунікаційні послуги без укладення договору в письмовій формі»
11	<i>Рішення</i> НКРЗІ від 31.07.2015 №394 «Про затвердження Порядку надання послуг із перенесення абонентських номерів», зареєстроване в Міністерстві юстиції України 21.08.2015 за № 1019/27464
12	<i>Рішення</i> НКРЗІ від 16.10.2018 № 543 «Про визначення строків початку впровадження послуг із перенесення абонентських номерів на телекомунікаційних мережах рухомого (мобільного) зв'язку, включаючи створення локальних баз даних операторів телекомунікацій, що надають послуги рухомого (мобільного) зв'язку, та їх підключення до централізованої бази даних», зареєстроване в Міністерстві юстиції України 02 листопада 2018 р. за № 1247/32699

13	<i>Рішення</i> НКРЗІ від 11.12.2018 № 640 «Про затвердження Порядку проведення аналізу ринків певних телекомунікаційних послуг та визначення операторів, провайдерів телекомунікацій з істотною ринковою перевагою на ринках таких послуг», зареєстроване в Міністерстві юстиції України від 17.01.2019 № 54/33025
14	<i>Закон</i> України «Про збір на обов'язкове державне пенсійне страхування»
15	<i>Закон</i> України «Про захист прав споживачів»
16	<i>Постанова</i> Кабінету Міністрів України від 11.04.2012 № 295 «Про затвердження Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг»
17	<i>Наказ</i> Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України від 24.06.2015 № 355 «Про затвердження Технічних вимог до телекомунікаційних мереж загального користування України щодо забезпечення надання телекомунікаційної послуги перенесення абонентського номера», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 17.07.2015 за № 872/27317
18	<i>Наказ</i> Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України від 14.04.2017 № 244 «Про затвердження Технологічного процесу взаємодії телекомунікаційних мереж між собою під час надання послуги перенесення абонентського номера і його подальшого обслуговування»
19	<i>Рішення</i> НКРЗІ від 25.08.2011 № 429 «Про затвердження Порядку надання послуги національного роумінгу», зареєстроване в Міністерстві юстиції України 13.09.2011 за № 1077/19815
20	<i>Рішення</i> НКРЗІ від 29.11.2012 № 624 «Про затвердження Основних вимог до договору Про надання телекомунікаційних послуг та визнання таким, що втратило чинність, рішення НКРЗІ від 26.03.2009 № 1420», зареєстроване у Міністерстві юстиції України 24.12.2012 за № 2150/22462

Продовження додатку Е

21	Рішення НКРЗІ від 05.04.2016 № 180 «Про затвердження Порядку надання операторами, провайдерами телекомунікацій звітності та інформації і визнання такими, що втратили чинність, рішень НКРЗІ від 04.11.2008 № 1189 та від 25.12.2008 № 1283», зареєстроване в Міністерстві юстиції України 18.05.2016 за № 739/28869
22	Рішення НКРЗІ від 28.11.2017 № 607 «Про затвердження Порядку реєстрації абонентів, які отримують телекомунікаційні послуги без укладення договору в письмовій формі»
23	Рішення НКРЗІ від 31.07.2015 №394 «Про затвердження Порядку надання послуг із перенесення абонентських номерів», зареєстроване в Міністерстві юстиції України 21.08.2015 за № 1019/27464
24	Рішення НКРЗІ від 16.10.2018 № 543 «Про визначення строків початку впровадження послуг із перенесення абонентських номерів на телекомунікаційних мережах рухомого (мобільного) зв'язку, включаючи створення локальних баз даних операторів телекомунікацій, що надають послуги рухомого (мобільного) зв'язку, та їх підключення до централізованої бази даних», зареєстроване в Міністерстві юстиції України 02 листопада 2018 р. за № 1247/32699
25	Рішення НКРЗІ від 11.12.2018 № 640 «Про затвердження Порядку проведення аналізу ринків певних телекомунікаційних послуг та визначення операторів, провайдерів телекомунікацій з істотною ринковою перевагою на ринках таких послуг», зареєстроване в Міністерстві юстиції України від 17.01.2019 № 54/33025
26	Закон України «Про оборону України»
27	Постанова Кабінету Міністрів України від 29 червня 2004 року № 812 «Деякі питання оперативного-технічного управління телекомунікаційними мережами в умовах надзвичайних ситуацій, надзвичайного та воєнного стану»
28	Постанова Кабінету Міністрів України від 27 вересня 2017 року № 733 «Про затвердження Положення Про організацію оповіщення Про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій та зв'язку у сфері цивільного захисту»
ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ОБОРОНУ УКРАЇНИ»	
29	<i>Постанова</i> Кабінету Міністрів України від 29 червня 2004 року № 812 «Деякі питання оперативного-технічного управління телекомунікаційними мережами в умовах надзвичайних ситуацій, надзвичайного та воєнного стану»
30	<i>Постанова</i> Кабінету Міністрів України від 27 вересня 2017 року № 733 «Про затвердження Положення Про організацію оповіщення Про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій та зв'язку у сфері цивільного захисту»

РЕГУЛЮВАННЯ ДОСТУПУ ДО РИНКУ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ

31	<i>Рішення</i> НКРЗІ від 17.12.2019 № 610 «Питання ведення реєстру операторів, провайдерів телекомунікацій», зареєстроване в Міністерстві юстиції України 02 січня 2020 р. за № 11/34294
32	<i>Рішення</i> НКРЗІ від 19.11.2019 № 541 «Про затвердження Правил здійснення діяльності у сфері телекомунікацій», зареєстроване в Міністерстві юстиції України 28 грудня 2019 р. за № 1309/34280

РЕГУЛЮВАННЯ ТАРИФІВ І РОЗРАХУНКІВ

33	<i>Рішення</i> НКРЗІ від 30.08.2016 № 456 «Про затвердження Розрахункових такс за послуги пропуску трафіку до телекомунікаційних мереж операторів телекомунікацій з істотною ринковою перевагою на ринках послуг пропуску трафіку та Граничних розрахункових такс за послуги пропуску вхідного міжнародного трафіку голосової телефонії до телекомунікаційних мереж операторів телекомунікацій з істотною ринковою перевагою на ринках послуг пропуску трафіку»
34	<i>Рішення</i> НКРЗІ від 09.07.2009 № 1586 «Про затвердження Порядку взаєморозрахунків між операторами телекомунікацій», зареєстроване в Міністерстві юстиції України 21.09.2009 № 880/16896
35	<i>Рішення</i> НКРЗІ від 25.10.2012 № 540 «Про затвердження Порядку регулювання тарифів на надання в користування кабельної каналізації електрозв'язку операторів телекомунікацій», зареєстроване в Міністерстві юстиції України 12.11.2012 за № 1901/22213